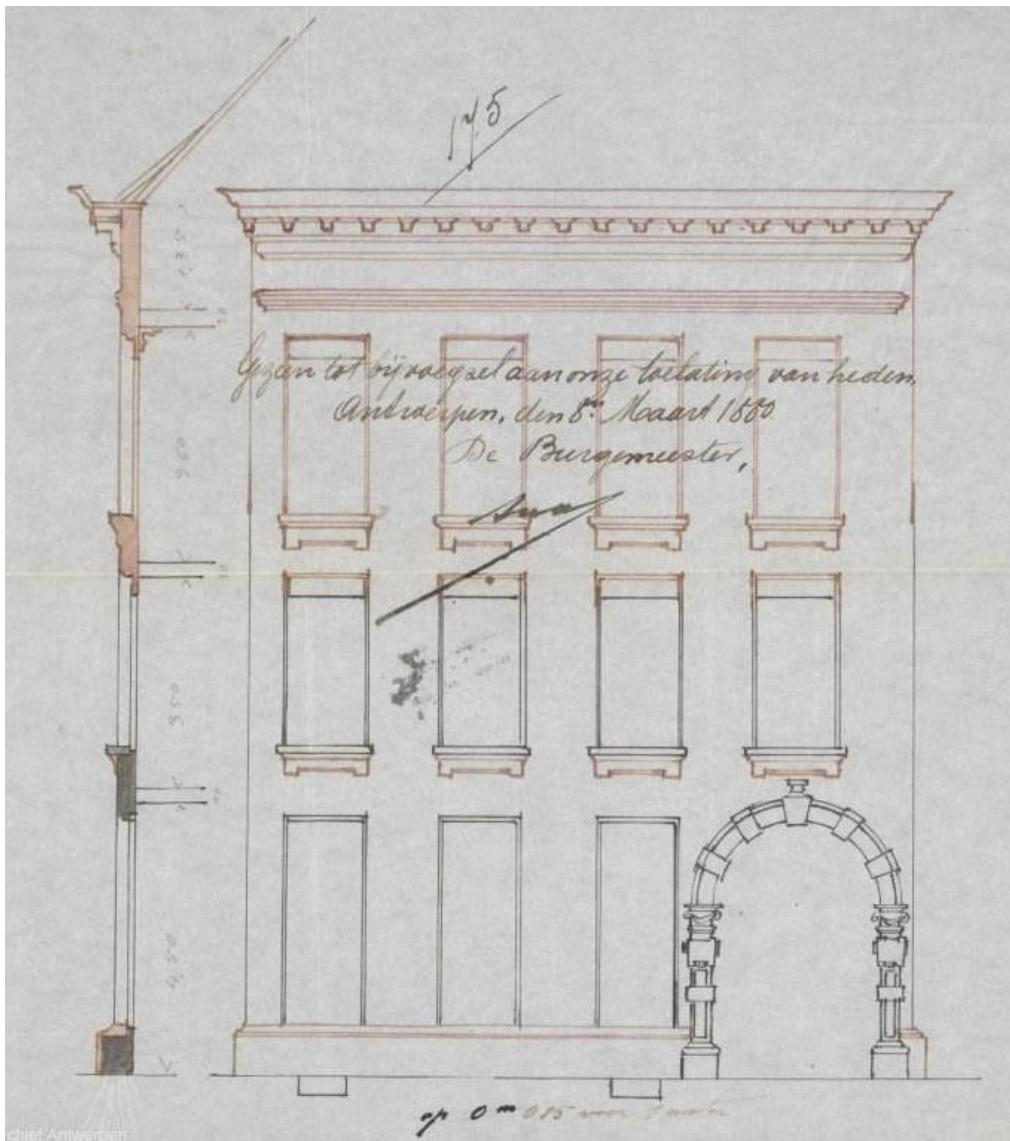

**Historische Nota van het beschermd pand
Everdijstraat 31, 2000 Antwerpen
(Antwerpen 3de afd., Sectie C, nr. 1786c)
in functie van het beheerplan**

**Opdrachtgever:
M. & A. Van Thillo -Vanbeylen
Welvaartstraat 1, 2530 Boechout**

**Bouwhistorica:
Petra Maclot, Korte Brilstraat 7, 2000 Antwerpen**

**Antwerpen
2019**

© Petra Maclot 2019

Alle rechten op deze rapporten zijn de auteur voorbehouden.

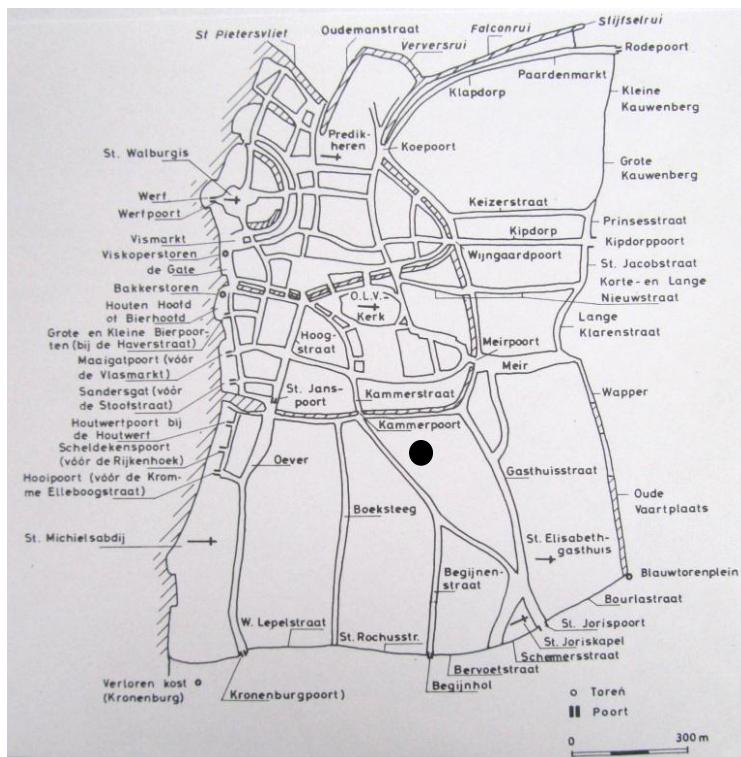
Niets eruit mag worden verveelvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnemen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Behalve als werkinstrument ten behoeve van dit renovatieproject mogen deze rapporten enkel gebruikt worden na overleg met de auteur, na haar voorafgaande en schriftelijke toelating,
met volledige referentievermelding.

© Afbeeldingen uit archieven, publicaties en rapporten

Situering van het stadsgedeelte

Het bouwblok waarin het pand gelegen is, hoort tot een stadsgedeelte dat pas bij de zogenoemde Derde Stadsuitbreiding tussen 1295 en 1314 binnen de omwalling is gebracht. Maar reeds lang daarvóór was op dit terrein al een soort van bebouwing tot stand gekomen, tijdens de opmerkelijke economische expansie van de 13de eeuw en de stijging van het bevolkingscijfer.¹

De stad Antwerpen na de Derde Stadsuitbreiding van omstreeks 1295-1314
Tekening W. De Schamphelleire, uit Asaert (1978), p. 50.

De Everdijstraat

De straat waarin het pand staat, bestond reeds in de 13de eeuw: de vroegst bekende vermelding van de *Everdeistrate* is genoteerd in een oorkondeboek en dateert reeds van 1282. Deze straatnaam zou volgens de auteurs Willems en Prims verband houden met een zekere Everdeius de Lillo, die van 1286 tot 1293 schout was.² De bewering als zou de naam pas zijn oorsprong hebben omstreeks het midden van de 14de eeuw, toen de familie Everdy de straat opende op haar hof aan de Gasthuisstraat,³ kan daarom ook niet gelden.

De straatnaam varieerde van *Everdeystrate*, *Everickstrate*, tot zelfs *Everdijkstraat*, wat onder de Franse overheersing aanleiding gaf tot de vertaling *rue digue d'Ever*. De huidige spelling Everdijstraat is pas in 1843 vastgelegd.⁴

¹ G. Asaert, 'De late middeleeuwen (ca. 1200- ca. 1500)', in: *De stad Antwerpen van de Romeinse tijd tot de 17e eeuw. Topografische studie rond het plan van Virgilius Bononiensis 1565*, Brussel, 1978, p. 41-57.

² R. Vande Weghe, *Geschiedenis van de Antwerpse straatnamen*, Antwerpen, 1977, p. 171, cf. P. J.

Goetschalckx, *Oorkondenboek der Witteerenabdij van St.-Michiels te Antwerpen*, dl. 1, Antwerpen, 1909, p. 297.

³ Vande Weghe (1977), p. 171, cf. A. Thys, *Historiek der openbare straten en plaatsen*, (2de uitg.) 1893, p. 356. Volgens een akte van 1338 bezat een zekere Jan Everdy, die hovenier was, inderdaad een hof in de Gasthuisstraat.

⁴ Vande Weghe (1977), p. 171.

Het perceel

Wanneer exact deze plek voor het eerst bebouwd is en welke de aard van die bebouwing was, kan enkel via archeologisch onderzoek achterhaald worden. Hoewel de bepaling van de vroegste bebouwing op die plek niet zo relevant is voor de huidige bouwhistorische betekenis van dit complex, toch kunnen de onmiddellijke voorgangers van de constructie een licht werpen op het bouwarcheologische potentieel en ook op eventueel bouwkundige problemen zoals zettingen of scheurvorming.

Een reconstructie van de percelen omstreeks 1400 toont een gedocumenteerde zone voor het gedeelte van de Everdijstraat waarin dit eigendom gesitueerd is, maar geeft de ligging slechts zeer schematisch weer, zodat er geen enkele zekerheid is qua identificatie. Het betekent evenwel dat op dit perceel reeds een bebouwing stond in de late 14de eeuw, waarvan mogelijk nog archeologische bodemsporen kunnen bestaan.

Wegens het gebrek aan toegangen zijn de transacties tussen 1400 en 1500 vooralsnog niet terug te vinden, maar tegen het midden van de 16de eeuw was deze zone reeds dicht bebouwd, zoals duidelijk afgebeeld op het vogelvlucht van Virgilus Bononiensis, uitgegeven in 1565 (cf. afbeelding verderop). Zeer waarschijnlijk was de plek waar vandaag het pand Everdijstraat nr. 31 staat, tijdens de 15de eeuw al bebouwd, en bij het uitbreiden, verhogen en verfraaien zijn de degelijke oude stenen funderingen, kelderconstructies en scheimuren behouden, terwijl van de bovengronds vooral in hout opgetrokken gevels niets meer overgebleven is.

Uitsnit van het reconstructieplan van de percelen omstreeks 1400, Asaert (1967)

Tijdens de 16de eeuw

De verkoop van het eigendom in 1544

Zonder enige twijfel was de plek waar het hier bestudeerde gebouwencomplex staat al bebouwd in de eerste helft van de 16de eeuw.

Op 19 juni 1544 kocht meester Jan Scheijff, *scepene inder weth*, bij openbare veiling *ter vrijer vrijdaechse merc*t van de erfgenamen van Katlijne Daems een eigendom,⁵ dat nog diezelfde dag doorverkocht is. Zo werd het perceel in 1544 eigendom van de erfgenamen van Aert Pruynen, horend tot een belangrijke familie in Antwerpen.

Arnold/Aert Proenen/Pruynen, geboortig van Maastricht (° 19.2.1489), had zich in de eerste jaren van de 16de eeuw in Antwerpen gevestigd, waar hij belangrijke functies vervulde. In 1523 was hij administrateur van de kapel van Onze Lieve Vrouw van de Onze Lieve Vrouwekerk, in 1527 was hij testamentair uitvoerder voor de nalatenschap van de zoon van Jan Vleminck en Agnes Schetz, en op 1 november is hij geadeld door Karel V. Omstreeks 1520 was hij gehuwd met Marie, dochter van Cornelis van Bomberghen met Agnes Vrancx alias Peeters uit Mechelen. Pruynen overleed op 22 december 1536 en is begraven in de Onze-Lieve-Vrouwekerk, waar zijn weduwe voor hem een monument liet oprichten met zijn wapenschild, en een opschrift in gotische letters:

Arnoldo Pruenen Theobaldi F. Trajecto ad Mosam honestis parentibus oriundo viro cum erga Deum pietate turn in rebus gerendis fide et industria singalari Maria Bomberga uxor conjugi carissimo ac communes liberi parenti optimo sibique ac posteris H . M. F. C. vixit annos XIVII. M. Xd . II I obut X kal Junii M. d XXXVI .⁶

Omdat de vijf kinderen nog minderjarig waren zijn toen voogden aangesteld die de erfenis moesten regelen en tevens gelden mochten beleggen.

Op 19 juni 1544 verkocht meester Michiel Langaert, *Doctor ende gesworen medecijn deser stadt*, aan de voogden van de kinderen van de reeds overleden Aert Pruijnen met Marie van Bomberghen, *Een huijs metten hove achterhuijskene halven borneputte reegenbacke fundo et pertinentiis omnibus geheeten Sint Joris gestaen ende gelegen in deverdeijstrate alhier, tusschen de weduwe ende erfgenamen wijlen Jans de quesnoij huijsen ende erven ex una, oostwaert ende der erfgenamen aerts helleman huijsen ende erve te wesen plach ex altera westwaert, gelijc ende in alle de manieren de voorscreven meester michiel gecocht ende gecregen heeft jegens heeren kerstiane van cantelbeke ende sijnen consorten... Op 23 juni verklaarde hij betaald te zijn. Zo werden de kinderen van Aert Pruijnen eigenaars van het huidige nr. 35.⁷ Dit perceel paalde over de nagenoeg volledige diepte aan het hier bestudeerde perceel.*

Verder eisten Marie van Bomberghen en Sebott Pruijnen als testamentair executeur van de wettige kinderen van wijlen Aert Pruijnen en Marie van Bomberghen, *den coop op van sekere acht huijsen met eenen bleijckhove fundo et pertinentiis omnibus gestaen ende gelegen inde everdeystrate alhier, als meester Jan Scheijff scepene inder weth alhier onlancx ter vrijer vrijdaechse merc*t *gecocht heeft vande erfgenamen wilien katlijne daems* op 19 juni 1544.

Uit een transactie van 12 juni 1547 over erfdienvaarheden in verband met het huis *Sint Joris*,⁸

⁵ SAA, SR#214, f° 187v-188: 19.6.1544.

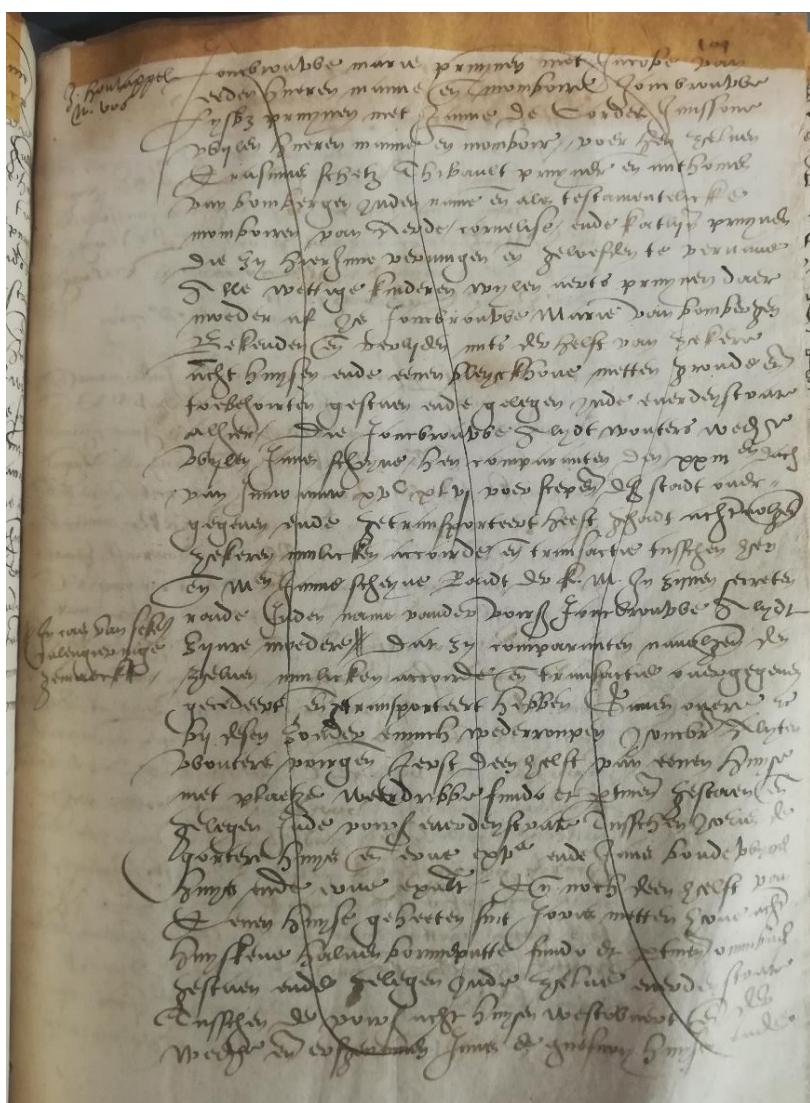
⁶ J. V. L. Pruyn, ‘The Pruyn family of The Netherlands’, *De Nederlandsche Leeuw*, 18 (1900), cc. 155-156, cf. P. Génard, *Verzameling graf- en gedenkschriften in de provincie Antwerpen*, vol. 2, Antwerpen, 1863.

⁷ SAA, SR#214, f° 187v-188: 19.6.1544.

⁸ P. Maclot, *Bouwhistorisch onderzoek van het monument Everdijstraat nr. 35, 2000 Antwerpen: Sint-Joris en twee naamloze buurpanden* (Antwerpen 3de afd., Sectie C, nr. 1784c), onuitgegeven rapport, Antwerpen, 2009, p. 5: SAA, SR#227, f° 104: 12.7.1547.

- het huidige nr. 35, blijkt dat toen links ervan *acht huizen ende eenen bleyckhove* bestonden,⁹ dat die blykhof omheind was door een muur met een freyte ende cantele – een gemetselde structuur met kantelen - en dat dit complex vanaf de straat bereikbaar was via een doorgang links van het huis *Sint Joris*.¹⁰ In de huidige tuinmuur, die in dat stadium niet veel hoger was dan de benedenverdieping, is bij het onderzoek van dat pand *Sint-Joris*, nu Everdijstraat 35, in het verzorgd gevoegde parement van de vroegere tuinmuur met het nr. 31 een zogenoemd *maziergat* ontdekt, dat de diepte van het eigendom aangeeft.¹¹

Op 12 juli 1547 gingen de wettige kinderen van Aert Pruynen met Maria van Bomberghen als erfgenamen uit onverdeeldheid inzake een eigendom dat op 23 juni 1546 gekocht was van Alydt Wouters, weduwe van Jan Scheyne. De erfgenamen waren Marie Pruynen en Jacob Van den Eede, haar zus Lysbeth Pruynen - dan weduwe van Jan de Cordes, en Erasmus Schetz in naam van hun broers Thibault Pruynen en Anthonis van Bomberghen in naam van Aert, Cornelis en Katlyne Pruynen. Dat eigendom bestond uit *zekere acht huysen ende eenen bleyckhove metten gronde ende toebehorten gestaen ende gelegen inde everdeystraat alhier*.¹²

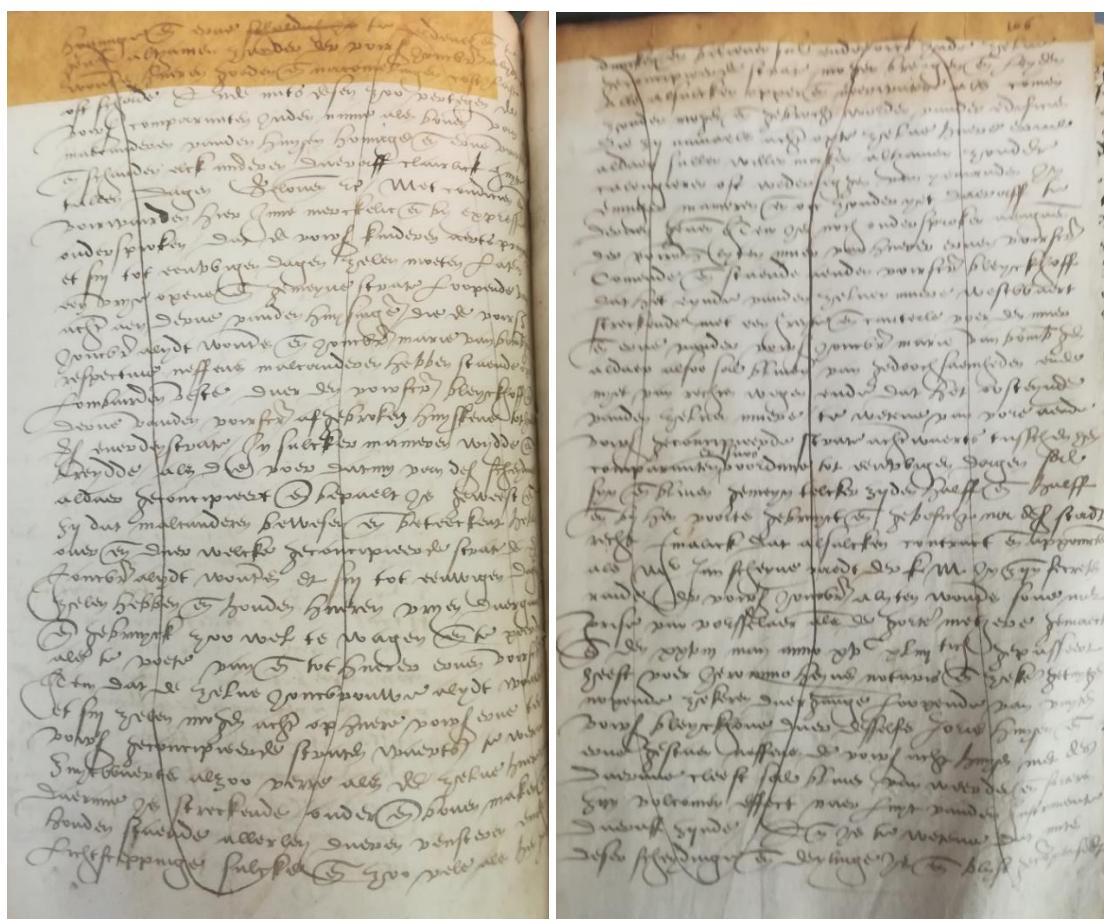
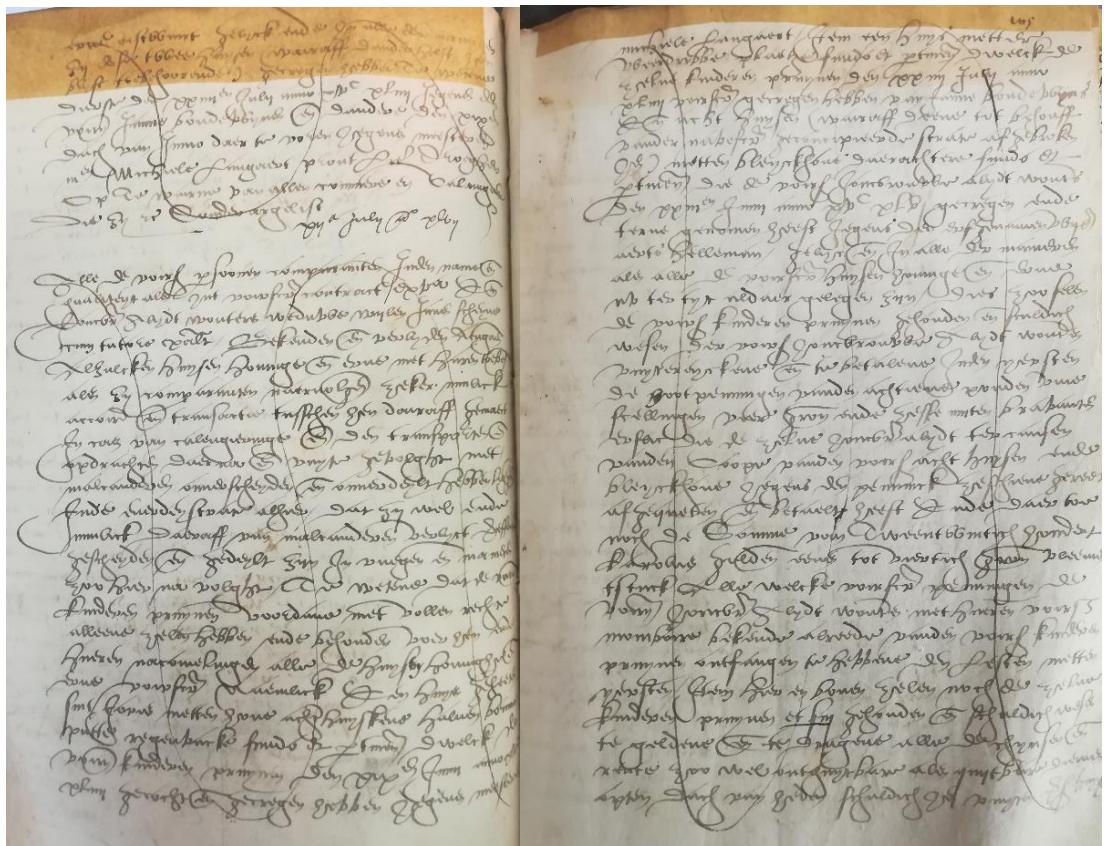
SAA, SR#227, f° 104: 12.7.1547

⁹ SAA, SR#227, f° 104: 12.7.1547.

¹⁰ SAA, SR#227, f° 104v-106v: 12.7.1547.

¹¹ Dit maziergat, bij het onderzoek zorgvuldig vrijgemaakt, was verzorgd afgewerkt met een pleisterlaag en gekalkt, maar is bij de ‘restauratie’ volledig weggewerkt.

¹² SAA, SR#227, f° 104: 12.7.1547.

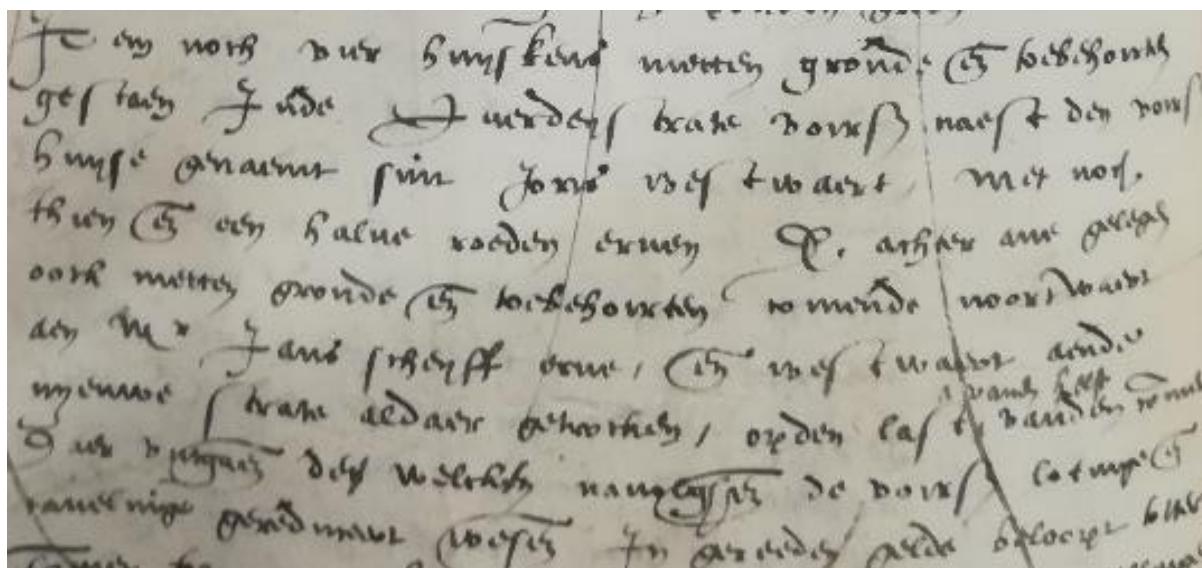
SAA, SR#227, f° 104v-105, f° 105v-106: 12.7.1547

De verdere opdeling van de eigendommen in 1549

Pas begin 1549 zou de erfenis van de kinderen Pruynen volledig afgehandeld geraken. Ondertussen was hun moeder Marie van Bomberghen na 1541 hertrouwd - ze zou pas overlijden tussen 1562 en 1570.

Bij de uiteindelijke verdeling van Aert Pruynen's nalatenschap op 10 januari 1548-1549¹³ en verder op 16 april 1549 kregen de vijf kinderen bij loting ieder een evenwaardig deel van het vele vastgoed waarvan hun vader eigenaar geweest was. De eigendommen in het bouwblok tussen Everdijstraat en Lombardenvest zijn toen verdeeld onder drie van hen, de anderen kregen elders gelegen eigendommen.¹⁴

Dochter Maria¹⁵ en haar echtgenoot Jacob van Eeden erfden het gedeelte waartoe het hier bestudeerde perceel behoorde. Het betrof toen het huis *Sint Joris en noch vier huyskens...naest den huyse genaemt sint joris westwaerts* – dus links ernaast, alle aan de Everdijstraat, met *noch thien ende een halve roeden erven daer achter aye gelegen...* (omgerekend 345,47m²) *comende noortwaert aen Mr Jans Scheyff erve, ende westwaert aende nyeue strate aldaer getrocken,* met name de Lombardenstraat.

SAA, SR#236, f° 17: 16.4.1549

Koopman Cornelis Pruynen kreeg onder meer het hoekhuis *Creckelenberg* in de Everdijstraat en ook *drye huysen neffens een* rechts ernaast¹⁶. Op 9 juni 1562 zou hij dat huis *Creckelenberg* verkopen aan *schrijnwerckere* Jan van Mildert.¹⁷

¹³ Pruyn (1900), cf. SAA, Wesenbeek & Grapheus II (1948-149), f° 351.

¹⁴ De oudste erfgenaam, de in Antwerpen geboren Aert Pruynen, werd geen eigenaar van het hier bestudeerde gedeelte. In 1563 was hij gevestigd in Leipzig, en in 1564 huwde hij de zuster van Cornelis Montens, burgemeester van Breda. Hij werd raadsman en generaal ontvanger van de domeinen van de Prins van Oranje, en feodaal luitenant van het keizerlijk kapittel van Thorn. Aert junior overleed tijdens de troebelen van 1581 en liet twee kinderen na. Pruyn (1900), passim.

¹⁵ In 1545 was ze in de Sint-Walburgiskerk gehuwd met Jacob van den Eede. In 1570 woonde deze in Aken, waar hij overleden is vóór 1579, en in 1581 was zijn weduwe Maria terug in Antwerpen. Pruyn (1900), passim.

¹⁶ SAA, SR#236, f° 24v: 16.4.1549.

¹⁷ SAA, SR#291, f° 207:9.6.1562. *Het was een hoeckuijs, metter plaatzen, weerdribben, fundo et omnibus pertinentiis.*

*Cornelise jordanen syt nauoeghs ende der bouw
lotinghs ende rauelingsh Dach teghens te datt
bouallen ende sal hadden ende behoudin niet volle 250
voet hary ende synne naomelunghs J erft en hys
metten gronde Cr toebchouw hys gehoech nuchtenberg ast
ende A uddens trane Dach mer but sy gare
ges tuncert op hondert ende oxyndertig vende
scheelunghs vnd ox vlo ene, Item noth dyngungs
gronde ende toebochouw ges tach ende gragec wthi
en naest da bous hys gehoech nuchtenberg oestde*

SAA, SR#236, f° 24v: 16.4.1549

Katlyne Pruynen, nog minderjarig in 1549, erfde een blekerij van 18 ½ roeden (omgerekend 608,69 m²) in de Nyenstrate - de toen pas getrokken Lombardenstraat tussen Everdijstraat en Lombardenvest - en gronden ernaast.¹⁸ Ze stierf in Hamburg in 1586. Op 12 december 1549 werd ze ook eigenares van een eigendom in de Nyenstrate, en een grote tuin die een blekerij was geweest tussen de Lombardenvest en de Everdijstraat.¹⁹

*der vrouw katlynen pruynen syt nauoeghs ende bouw
lotinghs en rauelingsh Dach teghens te datt bouallen
en sal hadden en behoudin niet volle 250 voet hary
ende synne naomelunghs J uan erft as A uddens
ledighs en dichten in ene blghe hoff d 1 metten*

SAA, SR#236, f° 26v: 16.4.1549

Toen bij die erfenisdeling het pand *Sint Joris* hun eigendom was geworden, heeft het echtpaar Pruynen-van Eeden dat wellicht onmiddellijk verhuurd aan de bekende beeldhouwer-architect Cornelis Floris en zijn vrouw, zo die het voordien al niet huurden. Toen het nog geen twee jaar daarna, op 11 maart 1549 verkocht werd aan Cornelis de Vriendt *diemen heet floris* (Floris II) en zijn echtgenote Elisabeth Machiels²⁰ werd het namelijk als volgt beschreven: *Een huys geheeten sint joris metten hove achterhuyskene, halven borneputte, regenbacke, met noch een stuck erve teyden aenden voirscreven hoff gelegen, alzoo den voorseyden Cornelise ende zijn wijf tzelve stuck erve gegenwoirdelic betymmert ende totten huyse geappleert hebben, metten gronde ende toebehoorten, gestaen ende gelegen inde everdeystrate alhier, tusschen der erffgenamen wylen jan duquesnoy huyzen ende erve oistwaert ende de voirscreven joncvrouwe*

¹⁸ SAA, SR#236, f° 17:16.4.1549.

¹⁹ SAA, SR#291, f° 206: 9.6.1562.

²⁰ SAA, SR#235, f° 91: 11.3.1549.

marien pruynders huysinge ende erve westwaert (links), aldaer de mueren ende heyninghe
tusschen beyden staende gemeyn selen zyn ende bliven telcker zyden halff ende halff,
behoudelick oock wanneer dat de voorscreven joncvrouwe Marie pruynders oft huere
nacomelingen zelen willen gebruycken de nyeue mueren byden voorseyden Cornelise de
vriendt ende zyne wive aldaer tusschen beyde gemaect op huer selffs cost.

Voor het eventuele gebruik van die nieuwe scheimuur moesten de buren betalen.²¹

Cornelis II Floris (Antwerpen ° 1514 - † 1575) en zijn vrouw waren met andere woorden al een tijd huurders, aangezien ze al vóór de aankoop van het huis de scheimuur op eigen kosten hadden verhoogd in functie van de toevoeging van een nieuwbouw. Dit betekent tegelijk, dat aan de linker zijde van deze scheimuur toen nog geen gebouw van enige hoogte kan gestaan hebben. Het eigendom *Sint Joris* is toen gesitueerd als *comende achter metten voorscreven stukke erven aen derve vander huysinge genaemt Spaengien opte Lombairdeveste gestaen, gelyck ende in alle der manieren meester michiel Langaert doctor in medecynen voirscreven huys metten hove achterhuyses halven borneputte ende regenbacke destijds verkocht had ten behoeve van Marie Pruynen en haar broers en zusters. Bij de onderlinge verdeling van de erfenis had Marie dit eigendom gekregen, samen met het stuk grond, het *stucke erven daer teynden ane ende meer andere erven die zy alnoch blyft behoudende, genomen ende gespleten zynde van sekeren bleyckhove die zy ende huere voerscreven bruederen ende susteren met sekere huysen den xiien July anno XVC ende zevenenviertich by minlicker vereenige scheydingen ende deylingen hebben vercregen.**

Op 9 juni 1562 verkocht Katlyne aan haar moeder Marie van Bombergen, *eenen hoff oft ledige erve, dwelck eertijs eenen bleijckhoff te wesen plach ende welcken bijder voorseyden erfnehmerssen ende hueren sonen totten hove van huerer grooter huijsingen gestaen ende gelegen opt Lombaerde vesten alhier geappliceert sal worden... gelegen achter der voorseyde erfnehmerssen hoff van huerer voorseyden grooten huijsingen, tusschen zekeren gemeynen ganck nade Everdeijstrate loopende oistwaert, ende Jans van mildert ende meer andere erve inde nijeustrate ... westwaert, comende achter aende huijsinge ende erve des voorseyde Cornelis pruijnen, ende van Goris de gortere inde voorseyde Everdeijstrate...*²²

De gemeenschappelijke gang waarvan hier sprake, lag links van het perceel Everdijstraat 31. Het was dus een open, of althans op de benedenverdieping niet bebouwde strook, waارlangs het achterin gelegen gebied toegankelijk was, maar dat tevens erfdiestbaarheden zoals verluchting en verlichting mogelijk maakte voor het rechts aanpalende gebouw.

²¹ SAA, SR#235, f° 91-v; 11.3.1549.

²² SAA, SR#291, f° 206v-207: 9.6.1562.

primus hinc hirculus tamquam in vngelicht, Den soff oft
ledigt erue, Obelck vertilc vnde blenckhoff he vbes in plars,
in vberdelen bider bouys erfmenerssen in Suer sond totte soue
dan huert groter hinsingen orstaryn in oelijc opte Lombardie
besten alder grappolinet sal worden, Pw: et vclus dñm,
gelijc arckter der bouys erfmenerssen soff dan huert
bouys groter hinsingen, Tusschen zekere gemeinen gauck
nade Euerdenstrate wopen, oestbaert, in Jans van
mildet, En meer andere ene jude menestrake wchtorke
duer dene hinsinge vande oude Lombardie he vbes in
plars) gelijc, oestbaert, Comen arckel aende hinsinge
en ene des bouys Comelis paumien, En van Sonc de
gerke jude bouys Euerdenstrate respetue gelijc, Obelck
bouys sterk vnde, met meer andere ene Suer mestend in
ambent gelijc, Saet erfmenerssen Opte wyp dene Comelis

SAA, SR#291, f° 206v: 9.6.1562

Den bouys schendem'er enis trest mocht ridders op
menen daer duere der bouys souffroucke manc van
bombergen, En Suel bouys sond ene in soff vngelicht
ontvint sond moeghen vender vender oft anders in
day bonen vrye, Te velen dat den onderste dorpel
vande vender sal most die gij vande Suisen die gij adat
sal doey maken, Sal most legge, Dagt noch bouy den
sederen, met iheren gedrede, En vast staende gelesen, Tery
sien de bouys erfmeners et sij by heden proprieiten van desse
bouys ene, alle de hinsingen in huerazne die gij by
hede op dese bouys ene sien doey huerazne in maken
het vyfdeene daghe ter erue in hore vbaert vander bouys
souffroucke manc van bombergen, En Suel bouys sond
moeghen doey maken oermele gebuse, manc alhito loofgeldisse
met off afhangende dorpel dake by des gemactt vnde
gethuiwest mocht vender, Tery lyke ihc oock verbgaerde in

SAA, SR#291, f° 207: 9.6.1562

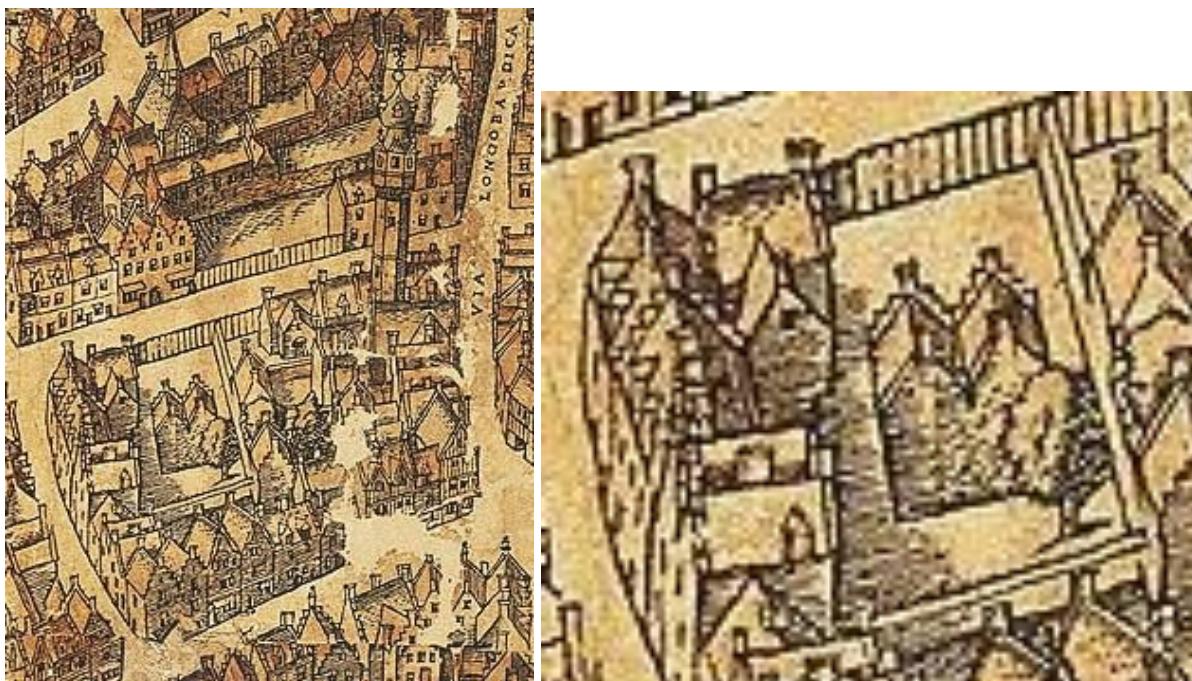
Op 27 juli 1563 ging het achter in het bouwblok gelegen eigendom *Haegelsteen* over van schoolmeester Jan van Haestrecht op *cleermakere* Coenraet Smollinck en zijn echtgenote Katlyne Degant, die het nog geen jaar nadien al van de hand deden.²³

Op 6 juli 1564 droeg het echtpaar Smollinck-Degant aan Daniel Reyniers en diens echtgenote Elisabeth van Gruningen over wat toen beschreven is als *Een huys metten keldere derdendeel vanden borneputte, weerdribbe, fundo et omnibus pertinentiis, gestaan ende gelegen inde Everdystrate tusschen Jan Decaus huys waer over ende deur de weerdribbe van desen ten eeuwigen daghe geruijmpt moet worden oostwaert, ende Jacops blyhooft huys ende erve welck huys zy erfgenamen gecregen hebben op xxvii juli 1563 laetstleden tegen Janne van Haestrecht schoolmeestere...*²⁴ Hieruit blijkt, dat het grote eigendom van de familie Pruynen opgedeeld geraakt was, maar dat toch nog enkele erfdienvaardigheden bleven bestaan, zoals het ruimen van de afvalput.

Het eigendom *Haegelsteen* lag binnen het bouwblok en betreft dus niet het huidige pand aan de Everdijstraat.²⁵

De vroegst bekende voorstelling van het bouwblok uit 1565

Op het vogelvluchtplan van Virgilius Bononiensis, uitgegeven in 1565 maar qua opname voorbereid in de jaren voordien, lijkt het eigendom herkenbaar voorgesteld te zijn binnen een overigens eerder ‘beknopte weergave’ van het bouwblok.

Detail uit het vogelvluchtperspectief van Virgilius Bononiensis uit 1565

© Museum Plantin-Moretus, MPM.V.VI.01.002

Vooral de twee, aan de Everdijstraat parallel gestane tegen elkaar aan geplaatste bouwvolumes met zadeldak gelijken qua vorm en situering bijzonder goed op de achterbouw tussen de binnenkoer en tuin van het huidige nr. 31. De voorbouw op hetzelfde perceel is hierop al een breed en hoog langshuis met getrapte scheimuren, en een straatgevel twee standvensters, maar

²³ SAA, PK#2340, f° 1017v en SAA, SR#299, f° 120v: 6.7.1564.

²⁴ SAA, PK#2340, f° 1017v en SAA, SR#299, f° 120v: 6.7.1564.

²⁵ Hagelsteen, bouwkundig element ID: 4898. <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/4898>.

voor- en achterbouw zijn nog niet verbonden met een galerijvleugel. Ook herkenbaar als type zijn het rechts aanpalende smalle diephuis nr. 33 en het bredere diephuis nr. 35 – dan van Cornelis Floris. De eerder in een akte explicet vermelde stenen scheimuur is echter niet weergegeven, en het gehele binnengebied lijkt nog steeds één groot en onverdeeld perceel met een nog onbebouwd maar met hout omheind gedeelte aan de omstreeks 1544 getrokken Lombardenstraat. De gedetailleerd afgebeelde huistoren behoort tot het prestigieuze woonhuis van de familie Pruynen aan de zuidzijde van de Lombardenvest, binnen hetzelfde bouwblok.

In 1584-1585 woonde de weduwe van Eeden in Frankfort en was het kleine, naamloze huis – nu nr. 33) voor 40 gulden verhuurd aan Merten van Valckenborch/Falckenborch, een schilder van beroep. Rond die tijd moet de weduwe gestorven zijn, want in diezelfde periode is koopman Aert van Eede vernoemd als eigenaar.²⁶

In de late 16de eeuw blijkt het grote huis (nu nr. 31) meerdere, en eveneens naamloze huurwoningen te hebben: in het register van 1584-1585 was het grootste ervan voor wel 150 gulden verhuurd, eerst aan niemand minder dan meester Adriaen Dyck, toenmalig stadsgriffier, en vervolgens aan Olivier Coeck/Koeck, satijnwerker van beroep maar tevens kapitein van het 4de vendel van de 6de wijk. Drie kleine woonsten waren verhuurd voor een niet vernoemde prijs aan mensen die geen poorter waren, met name aan satijnwerkers Roeland Dupont en Adam le Cock, en aan steenhouwer Michiel Gisleyn,²⁷ wellicht alle drie Franse immigranten.

Links daarnaast liep een gang waarin vier woningen stonden, en die in een hoek naar de Lombardenstraat liep. Voor zover duidelijk leidde deze gang tevens naar het achterin gelegen en links ervan gesitueerde eigendom *Haeghelsteen*, eigendom van Cornelis Pruynen.

Destijds bestond ook dit gebouwencomplex uit verschillende woonsten. Een deel was voor 40 gulden verhuurd, eerst aan koopman Nicolaes Knep, en dan aan Jan van der Haecht/Verhaecht, van beroep ‘afschrijver van de wijnen’. Het huis genaamd *In de Vroevrouwe* woonde de weduwe van Job Vermeyen voor 38 gulden, en de derde woning was voor diezelfde prijs verhuurd, eerst aan een Dierik Willemss. Cock, en dan aan schilder Henric Coetmans.²⁸ Zelf bewoonde Pruynen een van de meest prestigieuze huizen van de stad, met name het naamloze eigendom aan de zuidzijde van de Lombardenvest, waarvan de huurwaarde geschat was op 350 gulden.²⁹ Het kreeg dan ook een prominente plaats op het vogelvluchtperspectief van Virgilius Bononiensis. Dit geeft aan hoe complex de perceelstructuur binnen dit bouwblok toen was.

---

²⁶ G. Degueldre, *Kadastrale ligger van Antwerpen (1584-1585), proeve van reconstructie op de vooravond van de scheiding der Nederlanden*, dl. VI, Antwerpen, 2011, p. 32, nr. 333. SAA, R#2419 en R#2223.

²⁷ Degueldre (2011), dl. VI, p. 33, nrs. 334a, b, c, d.

²⁸ Degueldre (2011), p. 33, nrs. 335, 336, 337.

²⁹ Degueldre (2011), dl. VI, p. 14, nr. 151.

Tijdens de 17de eeuw

Een anoniem, niet gedateerd, maar volgens materiaaltechnisch onderzoek als vroeg-17de-eeuws gedateerd vogelvluchtplan geeft mogelijk een summiere weergave van het complex. Voor zover deze afbeelding betrouwbaar is, betreft het een diephuis met links ervan een tuinmuur met doorgang – die inderdaad kan overeenkomen met de *gange*, zoals beschreven.

Het bouwblok met de herkenbare gevel van de kunstenaarswoning Floris en links ervan de voorganger van nr. 31

Fragment uit het anonieme en ongedateerde, vroeg-17de-eeuwse vogelvluchtplan

zoals overgetekend door Hendrik Dierckx

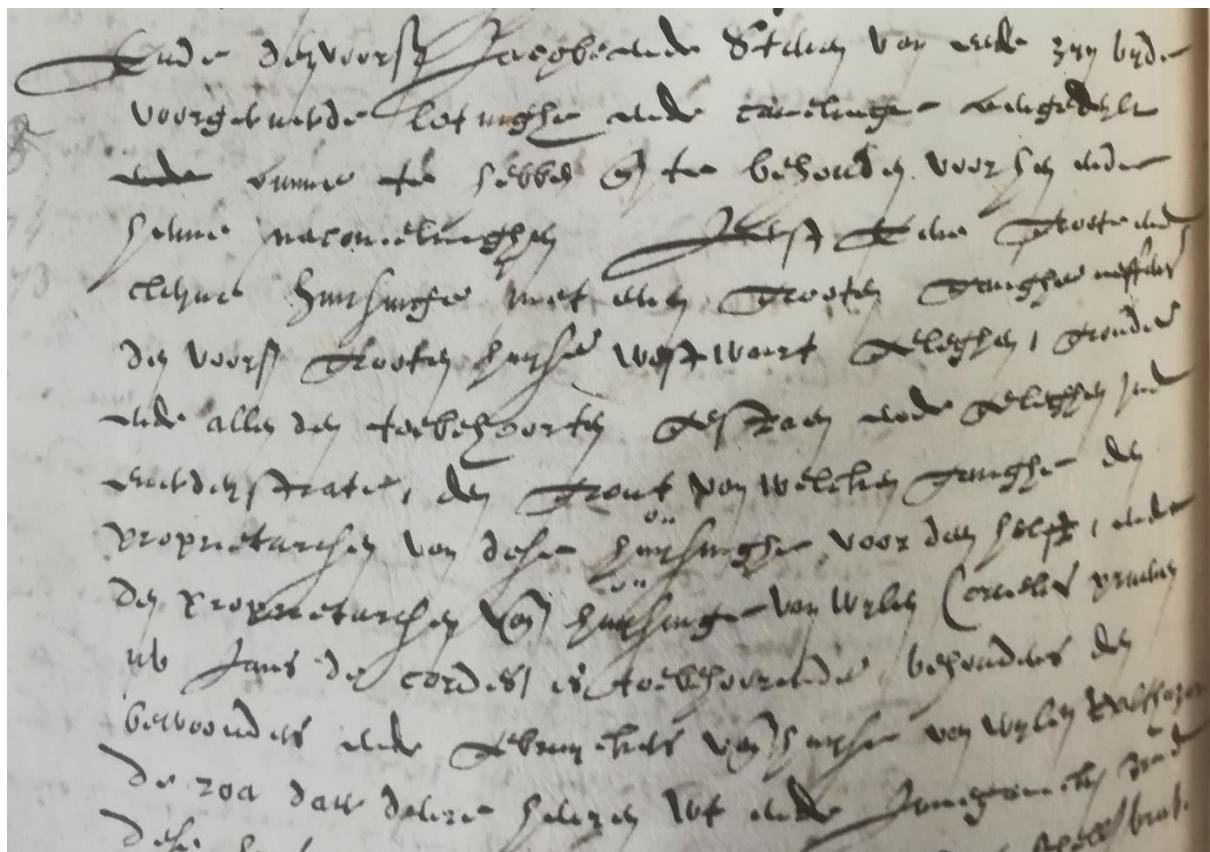
SAA, 12#4092

Bij de verdeling van de erfenis op 16 oktober 1608 zijn de zones van Cornelis, Steven en Jacques van Eeden – de kleinzenen van Jacob van Eeden en Maria Pruynen –, eigenaar geworden van *Eene groot ende cleyne huysinge met eenen grooten gange neffens de voors(creven) groote huyse westw(aert) gelegen, gronde ende alle de toebehoorten gestaen ende gelegen inde Everdystrate, den gront van welcken gange de proprietarisen van dese huysinghe voor deen helft ende de propr(ietarisse)n van de(n) huijsinge van wylen Cornelis pruynen nu Jans de cordes is toebehorende, behoudens den bewonderers ende gebruyckers vanden huijse van wylen Bathasar de Roa (?) daer deure haeren wt ende inneganck...*³⁰

De gang waarvan sprake was links van het grote huis gesitueerd en behoorde voor de helft toe aan de eigenaars van elk van de buurpanden. Het perceel links van de gang was toen niet langer meer eigendom van Cornelis Pruynen, maar sinds de verdeling van de erfenis van Isabella de Robiano op 23 januari 1643 was Jan de Cordes er eigenaar van.³¹

³⁰ SAA, Coll#20 (1589-1610), f° 279v: 16.10.1608.

³¹ SAA, PK#2283, f° 376. De familie de Cordes was dus nooit eigenaar van Everdijstraat nr. 31, in tegenstelling tot wat wel eens beweerd is.

Coll 20, f° 279v: 16.10.1608

Steffan en Jacob van Eeden waren beiden kooplieden die in Hamburg verbleven,³² en de eigendommen niet zelf bewoonden en hun belangen in Antwerpen lieten behartigen. Op 13 maart 1621 trad als vertegenwoordiger van *Steven van Eeden coopman te Hamburg wonende Cornelis Lansloots/Lancelots op, coopman in Antwerpen wonende.*³³ Jacob was namelijk overleden en had zijn broer testamentair begiftigd. Steven van Eeden besloot het eigendom in Antwerpen te verkopen, en zo kwamen de beide huizen in het bezit van Jan Roose, *schepene deser stadt*. De akte bevat evenwel geen beschrijving van het eigendom.³⁴

De verfraaiing met poortomlijsting en galerij tussen 1621 en 1660

Bij het aantreden van de familie Roose zou het pand ingrijpende verfraaiingen ondergaan. Toen schepen Jan Roose eigenaar werd van het huis, zou hij spoedig trezorier worden (1624-1625), en later ook burgemeester (1634-1635 en 1640-1641) van de stad Antwerpen. Zeer waarschijnlijk was hij het, die de oude woning liet moderniseren en verfraaien.

Op 7 mei 1660 gingen de beide huizen (f° 373 en 374) naast de gang van het *Hagelsteen* (f° 375) over van Jan Roose's nazaat Hendrick op zijn erfgenamen Jacobus, Ferdinandus en Philips Roose. Het betrof toen *inden eersten ene groote ende cleyne huysinge metten gronde ende toebehoerten gestaen ende gelegen inde Everickstrate.*³⁵

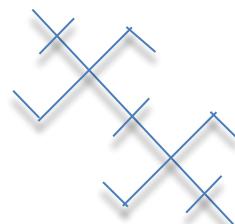
³² A. De Lattin, *Doorheen Oud-Antwerpen*, Antwerpen, 1955, p. 359.

³³ De bekende weldoener Cornelis van Lantschot (1572-1656), is zelf nooit eigenaar geweest zoals lang verkeerdelijk gesteld is, een vergissing veralgemeend in het wijdverspreide populaire boekje G. Van Cauwenbergh, *Gids voor Oud Antwerpen*, Antwerpen, 1973, p. 333.

³⁴ SAA, PK#2283, f° 373-374; SAA, SR#549, f° 19v: 14.4.1621 en niet 13.3.1621, zoals in de wijkboeken ingetekend.

³⁵ SAA, SR#759, f° 6v: 7.5.1660.

De identificatie van de steengroevemerken op de natuurstenen onderdelen (zuilschachten en zwikken) van de galerij laat toe deze te dateren: voor zover duidelijk wijzen ze op werk geleverd door Gilles Lisse (1646-1722) uit Arquennes. De auteur van het gedeelte over Antwerpen in het basiswerk over steengroevemerken maakte in zijn eigen exemplaar echter een aantekening: hij schrapte de naam Gilles Lisse – maar vermeldde niet welke naam het dan wel was.³⁶ De onderdelen van de toegangspoort met dezelfde stijlkenmerken zijn bij een (vroeg-20ste-eeuwse) ‘restauratie’ volledig opnieuw gefrijnd zodat de steengroevemerken verdwenen zijn.

Het vervaagde groevemerk op de zuilschacht in de uiterst linkse travee en op de zwik in de uiterst rechtse travee
Foto Ilse Van Ginneken, 2020

In het geval van dit pand zijn de rozen die voorkomen in zowel de zwikken van de galerij als in een gestileerde versie op de onderdelen van de toegangspoort meer dan enkel decoratieve elementen. Ze markeren de uitgesproken monumentale architecturale onderdelen waarmee de eigenaars het gebouw verfraaid hebben dat ze daarom wellicht ook zelf bewoonden. De rozen verwijzen dan inderdaad zonder twijfel naar de familienaam, en komen ook voor in het familiewapen.

De roos in de boogvelden van de galerij, zeer waarschijnlijk refererend aan het wapen van de familie Roose
Foto Ilse Van Ginneken, 2020

³⁶ J.-L. Van Belle, *Dictionnaire des signes lapidaires. Belgique et Nord de la France*, s. l., 1984, p. 8, 12 (nr. 20). Een barokke poortomlijsting met zelfde steengroevemerk; en ‘1663’ gedateerd, staat opgesteld in de tuin van de Academie aan de Mutsaardstraat. De merken zijn in 1982 nog genoteerd - cf. schetsen in nota’s uit eigen archief - maar hebben bij een latere zandstraling van het gefrijnde oppervlak zwaar ingeboet aan leesbaarheid.

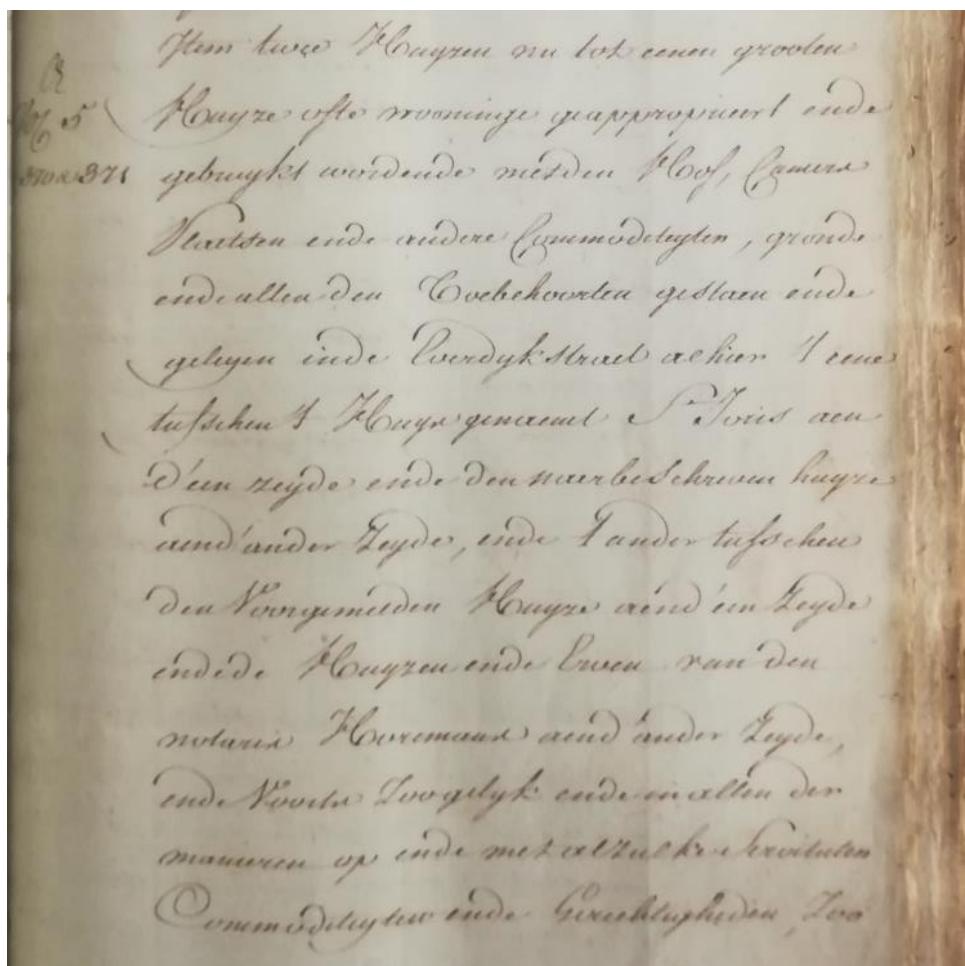
Tijdens de 18de eeuw

Op 7 november 1771 overleed de nazaat Paulus Jacobus Moretus, die een testament had laten opstellen bij notaris E. J. De Quertemont. Op 14 januari 1778 is na de erfenisverdeling Pierre Jean Alexander Joseph Graeve Roose eigenaar geworden van het kleine en het grote huis.³⁷

De splitsing van het grote en het kleine huis in 1794

Op 18 december 1794 transporteerde erfgenaam Norbert Pelgrims het kleine en grote huis aan Joannes Baptista Vanden Broeck en zijn echtgenote. Blijkbaar waren de beide voordien aangepast en gebruikt tot één grote woning: het eigendom is toen namelijk beschreven als *twee Huyzen nu tot eenen groeten Huyse ofte wooninge geapproprieert ende gebruukt wordende metden Hoof, Camere, Plaetsen ende andere Commoditeyten, gronde ende alle de Toebehoorten, gestaen ende gelegen inde Everdijkstraet alhier 't eene tusschen 't Huys genaemt St Joris aen aen d'een zeyde ende den naerbeschreven huyze aen d'ander zeyde, ende 't ander tusschen den Voorgenoemden Huyze aen d'een zeyde .³⁸*

Van dan af zijn de beide gebouwen geëvolueerd onder verschillende eigenaars, en zijn toen ook terug van elkaar gesplitst.

SAA, SR#1318, f° 398-400: 18.12.1794

³⁷ SAA, SR#1265, f° niet teruggevonden onder de aangeduide stoelklerk Kramp: 14.1.1778.

³⁸ SAA, PK#2308, f° 373. SAA, SR#1318, f° 398-400: 18.12.1794.

De afschaffing van de middeleeuwse gebruiken

In de Franse tijd is het middeleeuwse systeem van huisnamen afgeschaft en vervangen door wijknummers, waarbij elk perceel per blok een nummer kreeg. Het eigendom kreeg toen het wijknummer S3/N°831. Het huis had 11m gevelbreedte – of 19,38 voet en was ondertussen eigendom geworden van een zekere D'hoogvolse, die ook het 4,4m brede rechts aanpalende nr. 832 bezat.³⁹

Links ervan bestond toen nog een 4,6m smalle gang, de *porte du n° 820* die in een hoek naar het eigendom aan de Lombardenstraat leidde, een overblijfsel van het oude eigendom *Hagelsteen*. Zowel deze gang als de 23,4m brede bebouwing links ervan tot aan het hoekpand waren nog steeds eigendom van de familie en zouden in de jaren 1960 vervangen worden door het schoolgebouw voor het instituut Sint-Lodewijk, dat daar voordien al gevestigd was als *Institut Saint-Louis*. Het oude hoekpand *Creckelenberch* is gesloopt voor de verbreding van de Lombardenstraat.

---

³⁹ SAA, 12#4214 en bijgaande kadastrale legger bij het gevelplan.

Tijdens de 19de eeuw

In 1807 kwam het eigendom in handen van Anna Caroline Joseph Roose.⁴⁰

Bij het invoeren van het huidige kadastrale systeem omstreeks 1825 kreeg dit eigendom het perceelnummer Antwerpen, 3de afdeling, sectie C, perceel 1786.

Detail uit het vroegste kadasterplan uit de periode 1823-1826
KAA, *Plan Primitif, Antwerpen, 3^e Wijk 15de Blad*
SAA, 12#3920

De toevoeging van een gedeelte bij het rechter buurpand in 1841

Omstreeks 1825 vertoonde het rechter buurpand S3/N°732 nog een L-vormige binnenkoer rond een gedeelte van het grote eigendom. Bij de verbouwing in 1841,⁴¹ is niet enkel de oude gevel gemoderniseerd in classicistische stijl, het gehele gebouw blijkt toen aanzienlijk vernieuwd, en dit op een aanzienlijk vergrote perceeloppervlakte: achteraan blijkt hieraan namelijk een gedeelte van het grote eigendom toegevoegd geweest te zijn. Het kadastrale plan, uitgegeven door Losson in 1846, geeft het perceel van dat sinds kort vernieuwde buurpand weer als veel dieper dan voordien en bovendien als een volledig bebouwde oppervlakte – wat niet geheel klopt: een klein gedeelte van de koer was immers onbebouwd gebleven.⁴²

⁴⁰ De Lattin (1955), p. 359.

⁴¹ SAA, MA BD, 1841#243: aanvraag 24.9.1841, vergunning 29.9.1841. Aanvrager was een zekere Bosmans.

⁴² De exacte mutatie vergt verder kadastraal onderzoek.

De nieuwe straatgevel van het rechter buurpand
SAA, 1841#243

Detail uit het Plan Losson uit 1846
SAA, 12#12523

In 1856 is het Franse wijknummersysteem vervangen door het huidige, met pare en onpare huisnummers. Het oude wijknummer 3/831 heeft toen het huisnummer 27 gekregen.⁴³

Een advertentie van *Openbare Verkooping*, gedateerd van 6 september 1862, meldt de veiling van een groot Koetshuys met Hof, Stalling & Remisie / en een Renteniershuis te Antwerpen Everdijstraat / Beiden van patrimoniale afkomst / by Notaris van Sulper. / Verkoopzaal Antwerpen Minderbroedersrui / op woensdag 1 oktober 1862 / en definitief op woensdag 15 oktober 1862 om 3 ure.

Koop 1: en schoon Koetshuis te Antwerpen in de Everdijstr. Wijk 3, n° 27, hebbende breedte inkoom en galery, 2 groote zalen en eetkamer met marmere schouwen; keuken en dubbele pomp, verscheide bovenkamers met marmere schouwen, zolder, kelder, stalling, opene lucht, hof enz. In gebruik by de heer Ed. Van de Vin, koopman.

De 2° Koop betrof het eigendom ernaast, een *Renteniershuis*.⁴⁴

De beschrijving suggereert dat het koetshuis bijzonder fraai moet geweest zijn – bijna alsof het al de rest bevatte. Het huis had een brede toegang, waarmee wellicht de poort met doorrij bedoeld is, en een zuilengalerij – op de binnenkoer - die in die fase mogelijk nog niet gesloten was maar dienstdeed als remise voor de rijtuigen. De benedenverdieping telde twee grote ontvangstzalen – de ene aan de straatkant, de andere achteraan - en een eetkamer eveneens in de achterbouw – alle met marmeren schouwmantels. De keuken was voorzien van een dubbele pomp – van grondwater en van regenwater. Er waren verscheidene bovenkamers, eveneens met marmeren schouwmantels. Verder beschikte het gebouw over zolders en kelders, en over een stalling voor de paarden, ongetwijfeld gesitueerd helemaal achteraan, in de aanbouw tegen de rechter scheimuur, over ‘open lucht’ een tuin enzovoort – waaronder toiletten en zo meer.

De verhoging van de voorbouw in 1880

Blijkbaar heeft Van de Vin het gebouw zelf aangekocht. In 1880 kreeg J. Hartz timmermann-aannemer, gevestigd in de Verbondstraat n° 25, een vergunning om de verandering en op bouwing te verrichten aan een huis gestaan Everdy straat n° 27, mijnheer Van de Vin toebehoorende.⁴⁵

Het project betrof de verhoging van de bestaande voorbouw met een volwaardige tweede verdieping, ter vervanging van de zolderverdieping. Het eeuwenoude dakspant is toen vervangen door een eenvoudige grenen constructie, de gevels zijn opgemetseld en voorzien van een rij vensteropeningen volgens hetzelfde ritme als de bestaande, maar alle openingen zijn verhoogd. Er is een blauwe hardstenen plint geplaatst, waarachter de beide oude keldervensters weggewerkt zijn. Op de poortvleugels na is toen al het gevelschrijnwerk vervangen en bovenaan is een typische, zwaar geprofileerde kroonlijst op klossen geplaatst. De gevel is volledig met een decoratieve pleisterlaag afgewerkt, waarbij de arduinen vensterdorpels onderaan voorzien zijn van een decoratief paneel in pleisterwerk.

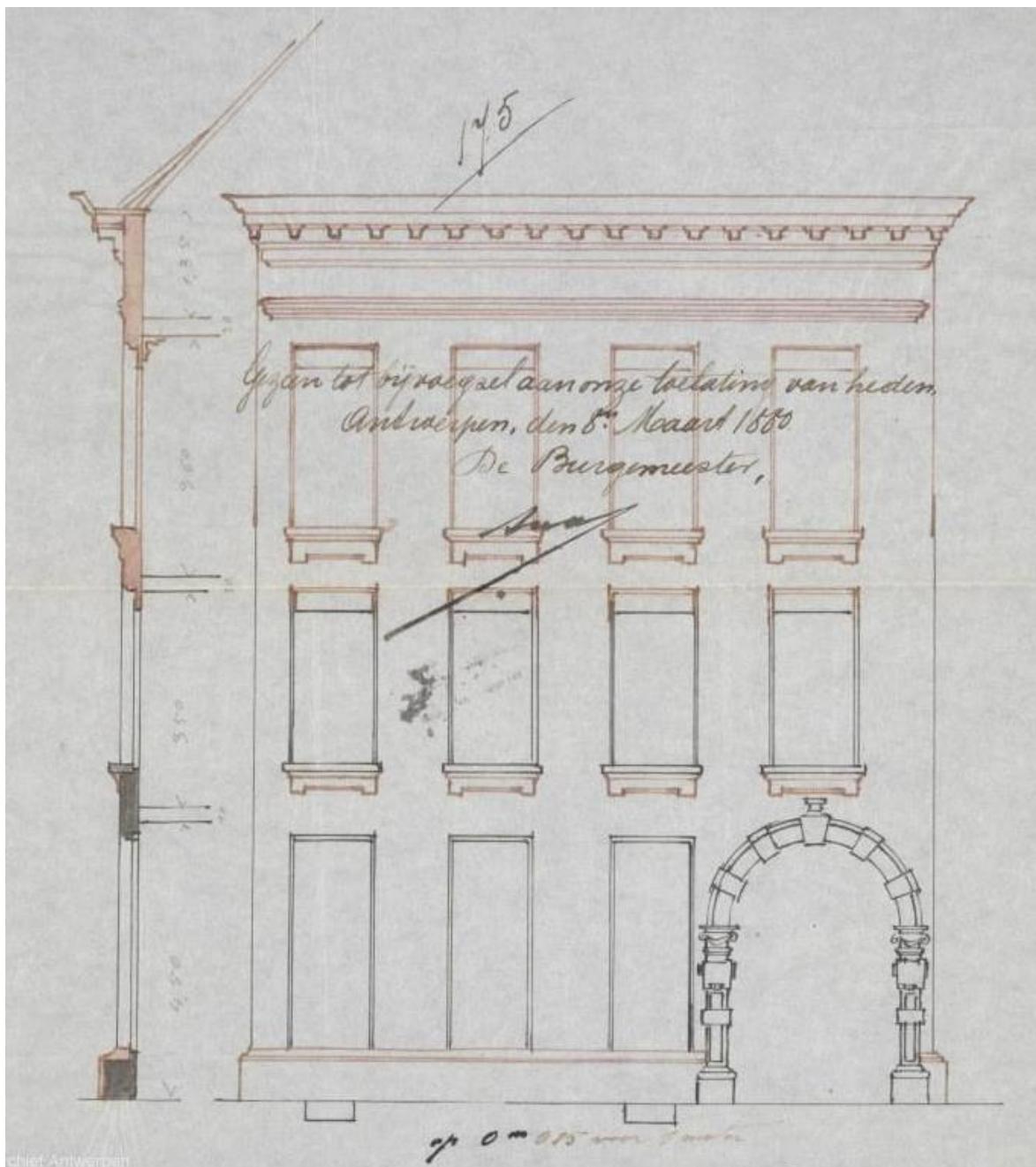
Deze fase moet samengegaan zijn met de verhoging van de galerijvleugel, waarbij ook daar het oude dak vervangen is door een volwaardige verdieping, teneinde de voorbouw met de achterbouw te kunnen verbinden en daar een trap te plaatsen die de nieuwe zolder van het voorhuis bereikbaar maakte.⁴⁶

⁴³ *Tableau de Concordance officiel des anciens et nouveaux numéros*, Antwerpen, 1858, p. 69.

⁴⁴ Anoniem, *L'Avenir*, 1862, nr. 249, samedi 6 Septembre.

⁴⁵ SAA, MA BD, 1880#175: aanvraag 17.2.1880, vergunning 8.3.1880. De aannemer is nader geïdentificeerd als Jan Jozef Hartz, cf. <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/personen/11408>.

⁴⁶ Voor dergelijke verbouwingen achter de straatgevel was destijds echter geen vergunning nodig, zodat daarvan geen bouwdossier bestaat.

SAA, MA BD, 1880#175

De vestiging van een advocatenkantoor in 1894

Op 10 mei 1894 is door notaris Emile Deckers, het eigendom van de er verblijvende wijnkoopman Edouard van de Vin, openbaar verkocht aan de Antwerpse advocaat Albert van der Vorst, *une maison de rentier, rue Everdy, 27, contenant 428 mètres*, voor 63.000 fr. Het rechts aanpalende huis nr. 29, 100m² groot, is diezelfde dag voor 18.600 fr. toegewezen aan de bekende architect Frans Baeckelmans.⁴⁷ In die periode is ter hoogte van de binnenkoer op de vroegere tuinmuur wellicht het elegante scherm geplaatst van een versierd metalen rasterwerk, gevuld met panelen in mat glas.⁴⁸

⁴⁷ A. Thys, *Bulletin de la propriété*, Antwerpen, 1894, p. 120.

⁴⁸ Hiervoor was destijds geen bouwtoelating vereist.

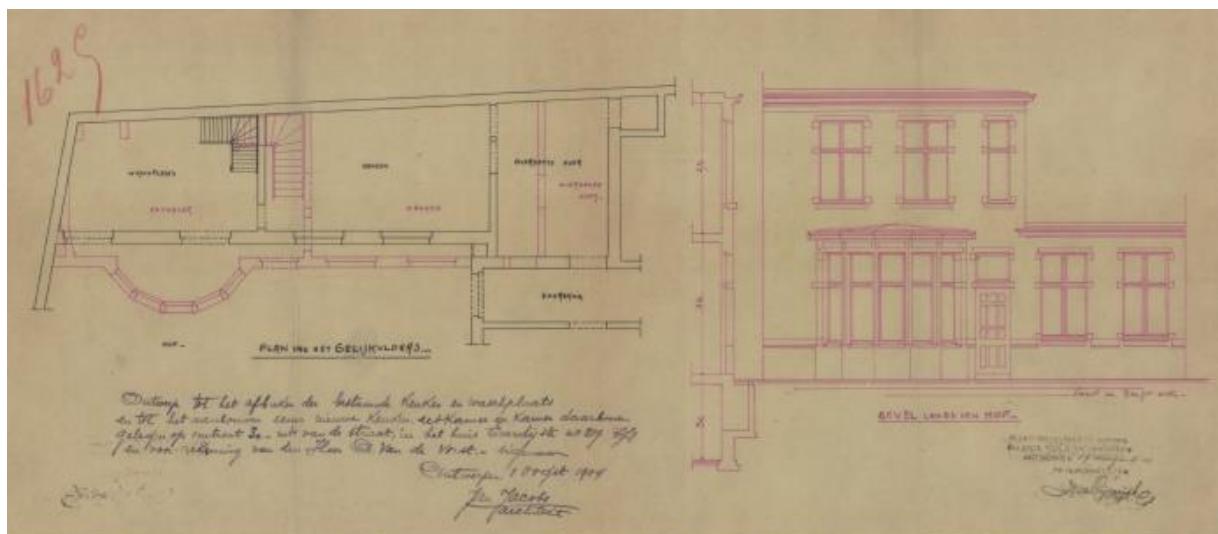
Tijdens de 20ste eeuw

De vervanging van de aanbouw in 1904

In 1900 was het gebouw bewoond door meester Van de Vorst.⁴⁹

In 1904 kreeg architect Jan Jacobs (° 1880 - † 1964)⁵⁰ met bureau op adres Lange Noordstraat nr. 3, vergunning in opdracht van A. Van der Vorst voor het *afbreken & herbouwen der bestaande keuken & waschplaats & kamer daarboven (binnen den eigendom) en kelderung, in het eigenom, wijk 3 Everdijstraat nr. 27.* De vergunning stelde als voorwaarde onder meer: 3°. *De kelder mag niet dan in steen gewelfd worden.*⁵¹

Het ontwerp voorzag duidelijk in de vervanging van een reeds bestaande aanbouw tegen de rechter scheimuur, helemaal achteraan het perceel.

SAA, MA BD, 1904#1625

Het oeuvre van de veelzijdige Jan Jacobs omvat burgerhuizen, villa's, flatgebouwen, scholen, en gebouwen voor infrastructuur en nijverheid. Het gebouwtje aan de tuin van het pand in de Everdijstraat behoort tot de sobere art nouveau stijl, waarmee hij omstreeks 1900 zijn loopbaan begon. Tijdens de jaren 1920 zou hij - eerst in samenwerking met architect Paul Smekens - een zakelijke art-deco stijl ontwikkelen, om vanaf de jaren 1930 tot een uitgesproken modernisme te evolueren, zoals zijn werk in de Tentoonstellingswijk getuigt. Vermoedelijk is hij actief gebleven tot in de jaren 1950.

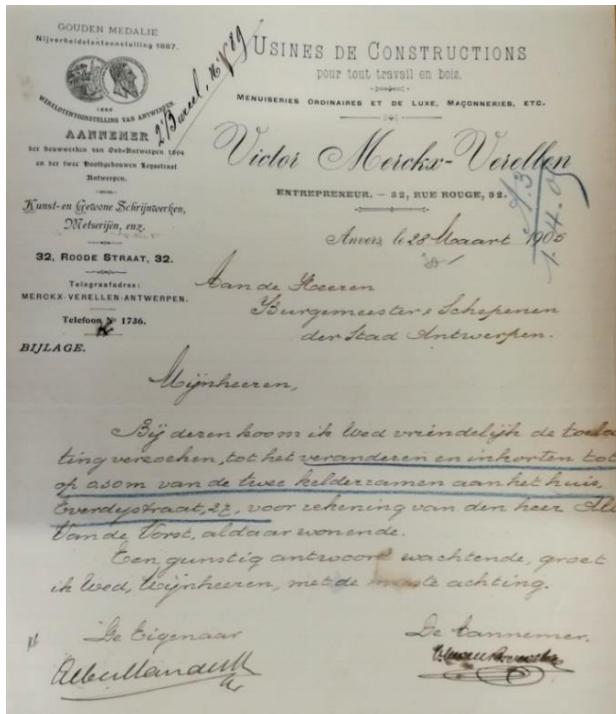
Op 28 maart 1905 diende het bekende Antwerpse aannemingsbedrijf Victor Merckx-Verellen, gevestigd in de Rodestraat 32, mede in naam van zijn opdrachtgever op het fraaie briefpapier een aanvraag in *tot het veranderen en inkorten tot p 0.30 m van de twee kelderramen aan het huis Everdijstraat, 27, voor rekening van den heer Alb. Van de Vorst, aldaar wonende.*⁵² Het betreft het maken van de twee kelderluchtsgaten in het voetpad.

⁴⁹ *Livre d'Adresses Antwerpen*, 1900, p. 51.

⁵⁰ S. Grieten, 'Bevlogen van vernieuwing? Art nouveau in stad en provincie Antwerpen', in: D. Laureys (o.l.v.), *Bouwen in Beeld. De collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, Antwerpen, 2004, p. 70-71. Van deze interessante ontwerper is vooralsnog biografie noch oeuvrelijst opgesteld.

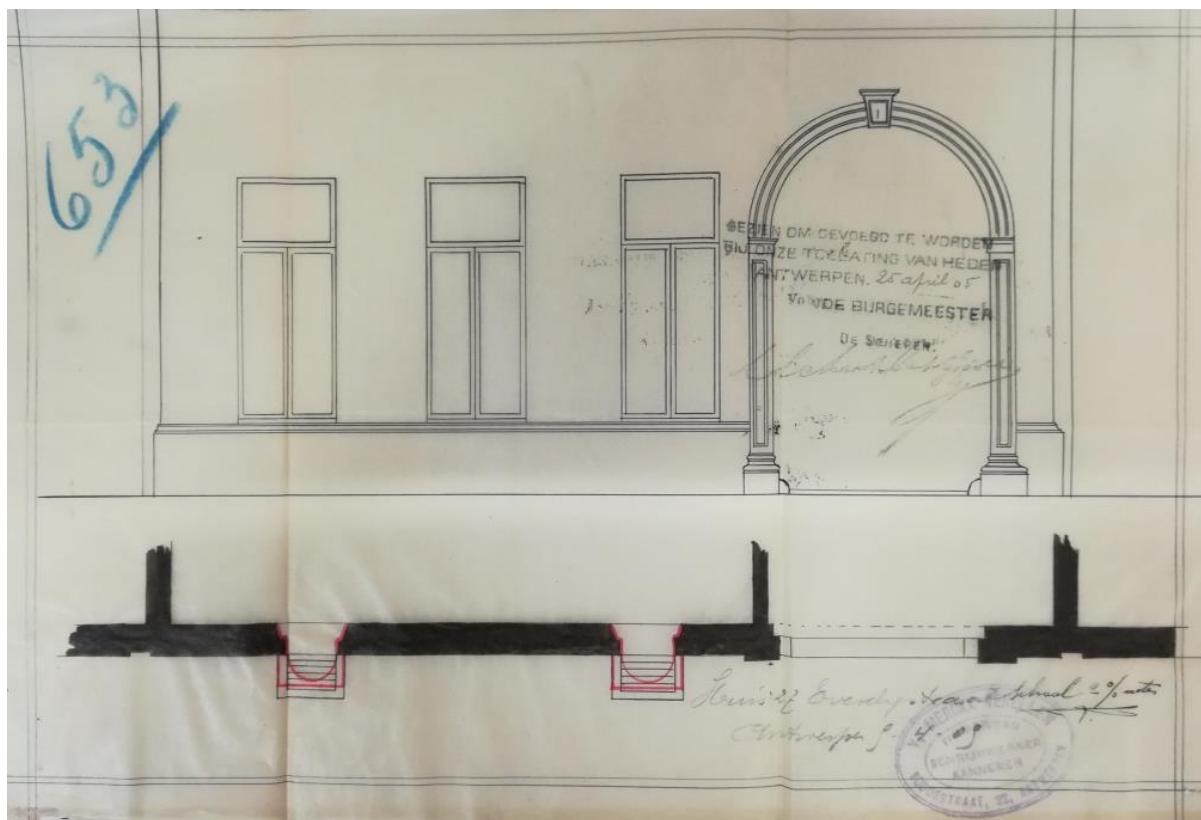
⁵¹ SAA, MA BD, 1904#1625: aanvraag 1.8.1904, vergunning 19.8.1904.

⁵² SAA, MA BD, 1905#589: aanvraag 28.3.1905, vergunning 17.4.1905.

SAA, MA BD, 1905#589

Nog geen maand later is een nieuwe aanvraag gedaan, met de meer specifieke vraag tot *het veranderen van 2 gewone keldergaten in 2 koolkeldergaten*, nu met toevoeging van een tekening.⁵³

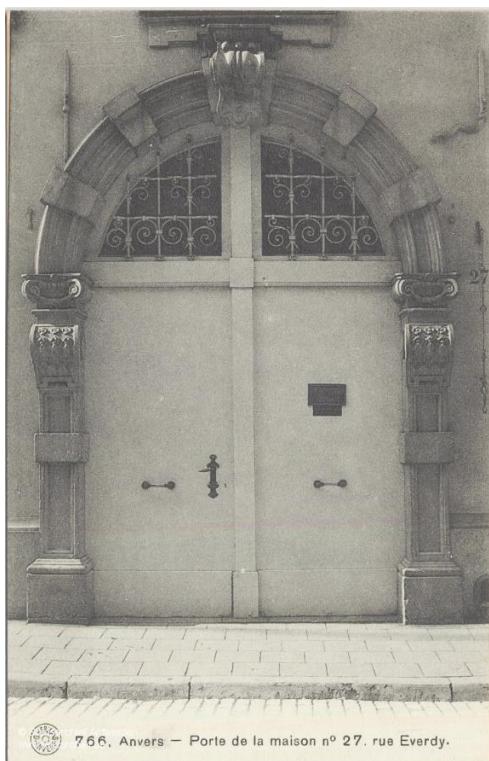
SAA, MA BD, 1905#653

⁵³ SAA, MA BD, 1905#653: aanvraag 5.4.1905, vergunning 25.4.1905.

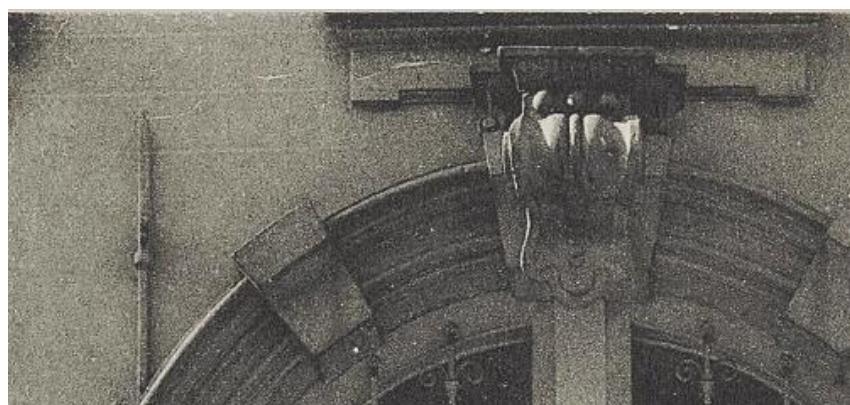
De plaatsing van een traliewerk in het bovenlicht van de poort in 1906

Van 15 mei 1906 dateert de aanvraag van architect Jan Jacobs... *Lange Noordstraat 12, namens den heer Alb. Vande Vorst, adv. t/s Everdijstr. 27...* voor het steken van eenen waaijer boven de ingangsdeur zijner woning Everdijstraat, 27. Aan het summiere formulier was geen tekening toegevoegd en op 1 juni stelde de hoofdingenieur bij de stad vast: *Het werk is zonder het minste belang en is reeds uitgevoerd volgens de stadsbepalingen.*⁵⁴

Een prentbriefkaart die niet lang daarna uitgegeven is toont het resultaat: een witgeschilderde houten poort waarvan het beglaasde bovenlicht voorzien is van een traliewerk in een historiserende, licht art nouveau getinte stijl. Deze opname toont tevens één van de decoratieve panelen onder de vensteropeningen, zoals in 1880 aangebracht, maar ook de cementbepleistering met de (geschilderde of in reliëf aangebrachte?) imitatie van voegwerk.⁵⁵

766. Anvers — Porte de la maison n° 27, rue Everdy.

De nog geschilderde poort met het in 1906 toegevoegde traliewerk
Prentbriefkaart met foto van door Gustave Hermans, uitgegeven door de firma Nels
SAA, PB#1646

⁵⁴ SAA, MA BD, 1906#1003: aanvraag 15.5.1906.

⁵⁵ Deze is dus niet pas omstreeks 1925 aangebracht zoals gesteld in <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/4898>.

In 1911 was de advocaat nog steeds op dat adres gevestigd. In het rechter buurpand woonden G. en A. Schoesetters, *peintres en bâtiments et décors*.⁵⁶

Bij het overlijden van Albert Van der Vorst hebben zijn zoon en dochters het huis geërfd.⁵⁷

Wanneer de huidige geveldecoratie aangebracht is, blijkt niet gedocumenteerd. Dat dit pas omstreeks 1925 gebeurd zou zijn⁵⁸ steunt enkel op een foto waarvan de opname zou dateren uit 1925,⁵⁹ maar vermoedelijk is de aanpassing inderdaad gebeurd na de Eerste Wereldoorlog.

De foto toont de huidige toestand. De decoratieve panelen onder de vensterdorpels zijn verwijderd, deze dorpels zijn ingewerkt in een doorlopende, geprofileerde cordonlijst, en de vensteromlijstingen hebben een bijkomende versiering gekregen van een benadrukte sluitsteen en negblokken in een neobarokke stijl. Hierbij blijkt de bestaande cementbepleistering uit de 1880-fase hernomen te zijn, aangezien de imitatieveogen licht verschillen. Wellicht in diezelfde beweging is de poort toen ontdaan van alle verflagen en voorzien van de ‘gesmede spijkerkoppen’, die verondersteld zijn van het geheel een veel ‘ouder’, en aan de barokstijl aangepast uitzicht te geven. De opgetrokken *persiennes* tegen het zonlicht die in de bovenlichten hingen waren vermoedelijk al in 1880 geplaatst.

Foto, gedateerd circa 1925, met de gewijzigde vensteromlijstingen en de ontverfde poort
SAA, GP#2745

⁵⁶ *Livre d'Adresses Ratincx*, Antwerpen, 1911, p. 78

⁵⁷ F. en J. Roelandts-Van Dyck, *Cafetaria “Jan Everdij”*, onuitgegeven brochure, Antwerpen, s. d., p. 5, naar nota’s van Hendrik Roelants, vader van de toenmalige uitbater. Informatie wellicht mondeling verkregen bij de verkoop in 1982 via de vorige eigenaars.

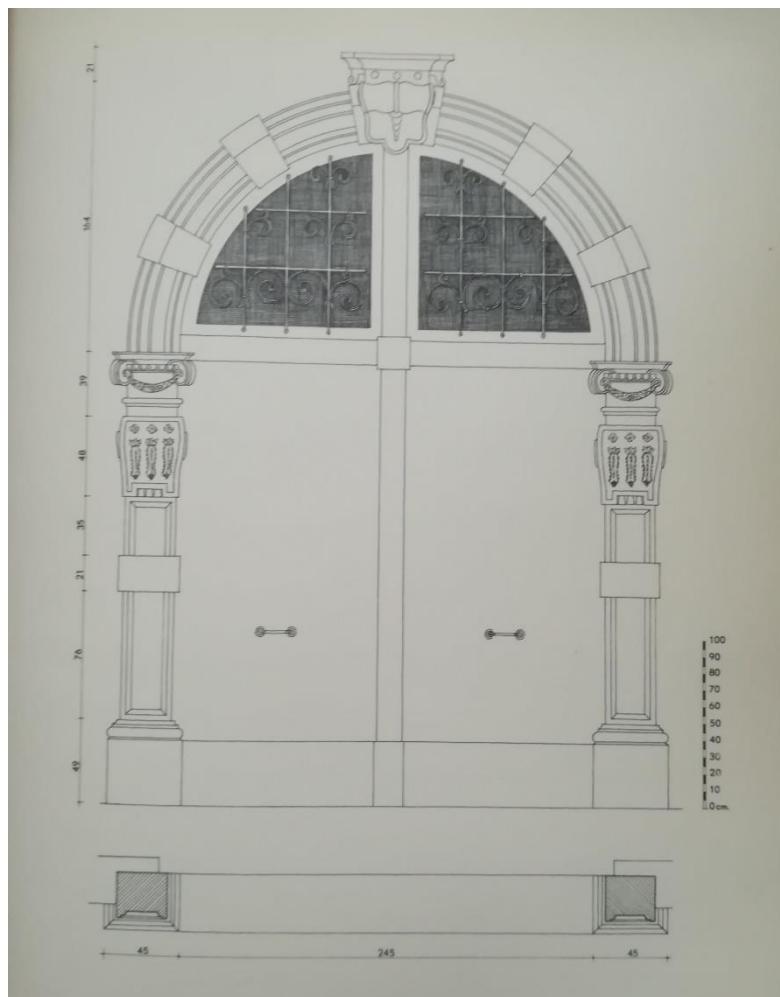
⁵⁸ <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/4898>.

⁵⁹ SAA, GP#2745, met datering volgens de inventaris van het Stadsarchief.

De groeiende waardering als historisch gebouw

Ondanks zijn illustere bewoners, heeft dit huis pas laat aandacht gekregen in de geschiedschrijving over merkwaardige oude gebouwen in de stad. In de vroegere edities van De Lattin's inventaris van interessante hoekjes, gevels en interieurs in Oud-Antwerpen is de monumentale poortomlijsting van dit pand eigenaardig genoeg niet opgenomen.⁶⁰ In de editie van 1955 is de 'oude binnenplaats' opgenomen: 'zij is aangelegd in vierkant met gevels in rode baksteen. Merkwaardig is nog de linkervleugel met de oorspronkelijke zuilengangerij in arduin en met haar versiering (afbeeldingen van rozen) in de boogvlakken.' De bijgaande geschiedenis vermeldt koopman Cornelis Lantschot en Jacques de Cordes onder de opeenvolgende eigenaars.⁶¹

In 1951 nam architect Paul Smekens de opmeting van de merkwaardige poortomlijsting op in zijn werk over oude Antwerpse poortjes, en voegde er het in alle opzichten foute bijschrift aan toe: 'Renaissancepoort met omlijsting. Everdijstraat 31. Het huis schijnt te dagtekenen van het einde der 16de eeuw. Heeft toebehoord aan Cornelius van Lantschot (*De weldoener der armen*) die het in 1621 kocht van de familie Van Eeden.'⁶² Het gaat in geen geval om een renaissance poort, het huis is eerder opgericht dan in de late 16de eeuw, en Cornelis Lantschot is zelf ook nooit eigenaar geweest van dit pand.

Opmetingstekening uit Smekens (1951)

⁶⁰ A. De Lattin, *Doorheen Oud-Antwerpen*, Antwerpen, 1936, p. 295-296.

⁶¹ De Lattin (1955), p. 359.

⁶² P. Smekens, *Oude poortjes in Antwerpen. 52 tekeningen*, Antwerpen, 1951, 2.

Het bijschrift van Smekens is evenwel klakkeloos overgenomen in latere publicaties. In 1973 verscheen de populaire stadsgids met wandelingen langs plaatsen die de geschiedenis van Antwerpen illustreerden, waarin de Everdijstraat doorlopen werd, en het nr. 31 in de typische stijl aandacht gegeven is. Het pand was toen in gebruik als restaurant, ‘een 16e-eeuws gebouw waarvan de monumentale ingangspoort getuigt dat er geen ‘kleyne luyden’ hokten maar welingezeten kooplieden. In 1621 staat Cornelis Lantschot er als eigenaar geboekt, de binnenplaats (de renaissancepoort staat meestal open) werd van haar kalklagen ontdaan waardoor de oorspronkelijke arduinen zuilengalerij nog beter tot haar recht komt.’⁶³

In het eerste deel van de officiële inventaris van het bouwkundig patrimonium in Antwerpen, door de Vlaamse overheid uitgegeven in 1976, kreeg het merkwaardige, nog niet beschermd gebouw een uitgebreid lemma, dat echter beperkt bleef tot gevels.

‘Nr. 31: Enkelhuis van vier trav. En drie bouwl. lijstgevel met parement van witte steen op sokkel van arduin, later gecementeerd. Gevelopstand uit XIXA doch ankers met krulspie, poortomlijsting en binnenkoer (ut infra) wijzen op vroegere oorsprong van XVIIa. Licht horizontaal accent, aangegeven door fijne cordons. De rechth. vensters met sleutel zijn op de begane grond beschermd door tralies met speerpunten, op de tweede bouwl. verzwaard met hoekblokken. Arduinen barokpoort uit XVIIa: geblokte rondboog met geprofileerd beloop e, brede voluutsleutel rustend op Ionische pilasters met verdiepte schacht en krul. Houten vleugeldeur met nagelbeslag en sierlijke waaier van smeedwerk (fig. 28 (99)).

Binnenkoer: rechth. afgesloten met lijstgevels van bak- en zandsteen van twee bouwl. Uit XVIIa; recentere houten kroonlijst op klossen. N. vleugel van drie travéeën onder zadeldak (leien) waarin ankers met gekrulde spie en rechth., verkleinende en aangepaste vensters, cf. oudere omlijsting van zandstenen negblokken onder dito segmentboog en toegevoegde lateien en lekdremels van arduin. Rechth. verankerde O-gevel met beglaasde bovenbouw waarin gietijzeren steunelementen en traceerwerk (XIX). Fraaie W-gevel (fig. 29): begane grond gemarkeerd door arduinen rondboogarcade met geprofileerde archivolten en voluutsleutel rustend op Toscaanse zuilen; uitgewerkte rozet in de zwikken; later dichtgemetseld met uitsparen van vensters en deur. Volledig witstenen parement op de bovenverd.; rechth. vensters met kwarthol geprofileerde neggen en voorzien van een balustrade. Eenv. zuidgevel met sporen van gedicht kruiskozijn.

Binnen: bewaarde rococoplafonds (XVIII B) met stucdecoratie van lijstwerk, vierpassen, schelpen, druiventrossen en rankwerk.’⁶⁴

De bestemmingswijziging tot horecazaak in de jaren 1970 en 1980

In de jaren 1970 en 1980 was het eigendom verhuurd, waarbij de benedenverdieping herbestemd is tot horecazaak, toen het in 1982 openbaar verkocht is ten kantore van notaris Sluyts, Louizalaan 2 Antwerpen. In de krant is het aangeboden als een *Patricierswoning Antwerpen bij Oudaan (17de eeuw; 11,10m gevel; 427m²; ruime kamers; prachtige binnenkoer) Beschikbaar 1 september 1982. Verkocht bij notaris Sluyts Louizalaan 2 Antwerpen.*⁶⁵

⁶³ G. Van Cauwenbergh, *Gids voor Oud Antwerpen*, Antwerpen, 1973, p. 333.

⁶⁴ S. Van Aerschot (red.), *Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Deel 3nb. Stad Antwerpen*, Gent, 1979, p. 49-50 en foto poort p. 48, galerij p. 49.

⁶⁵ Krantenknipsel, archief P. Maclot.

SAA FOTO#31264 8.12.1972

SAA 934#20154

In de daarop volgende periode is in 1986 de benedenverdieping een tijd lang verhuurd geworden, als Cafetaria "Jan Everdij", uitgebaat door het echtpaar Roelandts-Van Dijck. Op regelmatige tijden hadden er 's avonds voordrachten plaats, georganiseerd door de vzw Antwerpse vereniging voor Bodem- en Grotonderzoek, later herdoopt tot Antwerpse Vereniging voor Bouwhistorie en Geschiedenis.⁶⁶

Uit deze periode dateert de door een amateur geformuleerde, maar hoogst waardevolle beschrijving van de oorspronkelijke inrichting van het bouwvolume langsheen de tuin:

---

⁶⁶ avbg.be

“ ‘Art Nouveau’ ofte ‘Jugendstil’... treft men aan in een bijgebouwde vleugel (omstreeks 1900). Een muurvast en tot alle doeleinden bestemd wandmeubel pronkt daar in de woonkamer (ook op de verdieping boven deze kamer is dergelijke kast aanwezig). Middenin dit wandmeubel (gelijkvloers) troont een kachel met ovens, vervat in een omlijsting van geglaazuurde tegels (groen) en vastgehouden door smeedijzeren nagels.

De sierlijk gebogen, gesmede ijzeren versieringen van de kachel, en het decoratief effect ervan verhogen, bestaan uit bladeren en stengels. Het geheel is opgebouwd in een symmetrisch lijnenspel van golvende vormen.

De handgrepen op ramen, schuifladen en deuren zijn eveneens in deze kunstvorm uitgevoerd. Het plafond, steunend op vier consoles, is volledig in massief eikenhout (balkenconstructie en panelen).

De muurbekleding rondom de kamer is eveneens in eikenhouten panelen uitgevoerd, voorzien van snijwerk.

De aanwezige trap beantwoordt aan dezelfde stijl.⁶⁷

De kastenwand in de oorspronkelijke eetkamer was duidelijk ontworpen door architect Jan Jacobs zelf, in zijn typische art nouveau stijl. De bijzonder kunstig uitgewerkte kachel was zeer waarschijnlijk werk van de Antwerpse kunstsmid Lodewijk Verhees.⁶⁸

Brochure van de horecazaak
Privé archief Petra Maclot

⁶⁷ F. en J. Roelandts-Van Dyck, *Cafetaria "Jan Everdij"*, onuitgegeven brochure, Antwerpen, s. d., p. 4.

⁶⁸ Eigen nota's uit die tijd, na waarnemingen bij bezoek ter plaatse, op 12.7.1981.

De bescherming als monument in 1984

Ondertussen was het pand Everdijstraat 31 bij besluit van de Vlaamse Executieve van 10 juli 1984 als monument beschermd. Het werd beschreven als ‘Breedhuis met een gecementeerde lijstgevel uit de 19de eeuw. De barokke inrijpoort en de binnenkoer met rondboogarcade refereren aan de vroeg-17de-eeuwse kern van het huis.’⁶⁹ Bij de oudere kern is ook toen niet stilgestaan.

De renovatie met opdeling in een bureel en appartementen in 1992

De horecazaak heeft echter niet lang standgehouden en daarop is het eigendom weerom verkocht. Op 11 februari 1988 is ten kantore van de notarissen Eric Deckers en Hélène Casman in Antwerpen de akte verleden voor de aankoop van het pand door Alain Paul François De Martelaere en Bénédicte Caroline Nathalie Faure. Voor zover bekend is het gebouw steeds verhuurd geweest en zijn geen ingrijpende werken uitgevoerd.

Na hun echtscheiding op 16 februari 1990 is het pand bij verdeling op 17 juni 1991 volledig eigendom geworden van de echtgenoot, Alain De Martelaere.⁷⁰ Meteen daarop bekwam het bureau Architecten Associatie Antwerpen, gevestigd in de Consciencestraat 41 vergunning voor het verbouwen tot kantoor en appartementen, naar ontwerp van architect Thierry Cols, in opdracht van Somocom nv, gevestigd Boulevard Belgica 35, 1210 Brussel.⁷¹ Dit betekende de volledige horizontale opdeling van het geheel: de benedenverdieping werd winkelruimte, de aanbouw achteraan een woning, de eerste verdieping van de voorbouw en galerijvleugel werd bureelruimte, en de tweede verdieping van de voorbouw met galerijvleugel, en van de achterbouw eveneens appartementen. Hiertoe is toen ook een lift geplaatst in het scharnierpunt tussen de verschillende vleugels, terwijl de gevels van de bovenverdieping van de galerijvleugel en de voorbouw gemoderniseerd zijn.

Tegen deze al te drastische ingrepen blijkt door Francis Brenders, de bevoegde gemachtigde inspecteur bij de dienst Monumenten en Landschappen van de Vlaamse Gemeenschap, geen enkel bezwaar geformuleerd, en de vergunning is verleend zonder verdere voorwaarden: ‘Overwegende dat de gevraagde verbouwingen het monumentaal karakter van het gebouw niet in het gedrang brengen.’ Het dossier bevat zelfs geen opname van de bestaande toestand van dit nochtans wettelijk beschermd monument.

In de achterbouw is een liftschacht opgericht, met het doorbreken van het keldergewelf, de balklagen en het spant voor gevolg. Aan de binnenkoerkant is de dakverdieping boven het voorgebouw en de galerijvleugel aangepast: de rechthoekige vensteropeningen zijn vervangen door patrijspoortvensters met bijhorende dakbedekking, alles in een ‘verlate’ postmoderne vormgeving, die totaal brak met de bouwtraditie. Van de achterbouw zijn enkel de standvensters met leien gedekt, terwijl de daken met Boomse pannen bekleed zijn.

Ondanks de wettelijke bescherming moet in die periode ook het art nouveau interieur van de achterbouw uit 1904 volledig verwijderd en zonder enige documentatie afgevoerd zijn. Ten tijde van de horecazaak was de eetkamer namelijk nog volledig ingericht met de oorspronkelijke houten kastenwand met zeer merkwaardige bijhorende kachel verwerkt.

---

⁶⁹ W. Aerts, R. De Ceulaer, S. Grieten, *Beschermd cultuurpatrimonium in de provincie Antwerpen. Arrondissement Antwerpen*, Antwerpen, 1990, p. 22.

⁷⁰ Aankoopakte ter beschikking gesteld van de vorige eigenares, Ingeborg D’hoker, waarvoor dank.

⁷¹ SAA, MA BD, 86#910397: aanvraag 28.5.1991, vergunning 19.9.1991;

Na de renovatie is op de benedenverdieping de antiekzaak Jan Dirven gevestigd. Toen de eigenaar plannen aankondigde voor een renovatie, besloot deze de huur voor zijn galerij niet te verlengen.⁷²

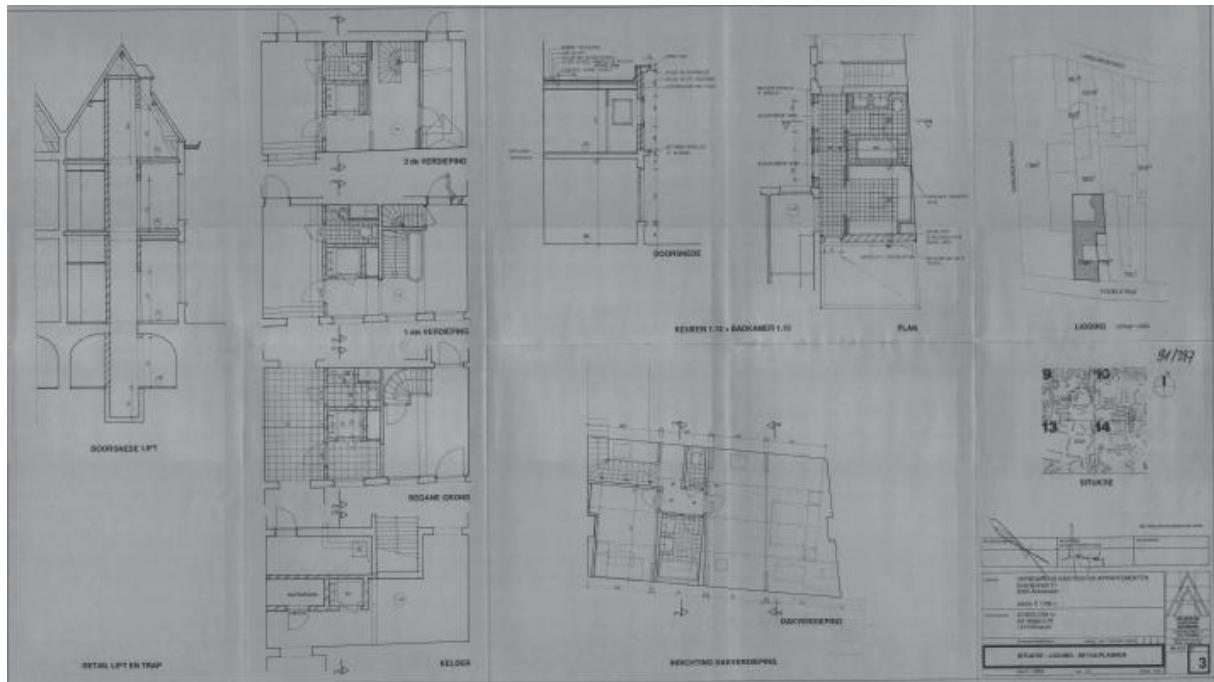

Gevels en doorsneden
SAA, MA BD, 86#910397

Plattegronden
SAA, MA BD, 86#910397

⁷² Nieuwbrief september 2002: www.worksofart.be/nieuwsbrieven/nieuwsbrief4.pdf

Details en situering
SAA, MA BD, 86#910397

Tijdens de 21ste eeuw

De verhuring als antiekzaak

Na het aflopen van het huurcontract met antiekhandelaar Jan Dirven op 30 juni 2002, heeft een jonge antiquair, kunsthistoricus Bernard Descheemaeker, Works of Art (nu gevestigd Helenalei 7, 2018 Antwerpen) in de periode in afwachting van de aanvang der werken - van 30 juni 2002 tot 1 november 2003 – het pand met zijn schitterende kader tijdelijk gehuurd. In de aankondiging van zijn nieuwe vestigingsplek zei hij te vrezen daarna moeilijk een vervanging te zullen vinden ‘met eenzelfde uitstraling als het huidige 18de-eeuwse herenhuis met zijn hoge plafonds en zijn sfeervolle binnenplaats.’⁷³

Van een renovatiefase in 2004 is niets bekend.

De verkoop als ‘appartementsgebouw’ in 2007

Op 30 mei 2007 is bij notaris Benoit De Cleene de akte verleden waarbij het pand weerom verkocht is. De nieuwe eigenares, de nv SOMOCOM, gevestigd op adres Romeinsesteenweg 1022 bus 1, 1780 Wemmel, werd vertegenwoordigd door gedelegeerd bestuurder Dominique Moorkens, wonend Doggenhoutstraat 31, 2520 Ranst. Het eigendom is toen omschreven als een ‘bestaand appartementsgebouw – een handelshuis met grond en aanhorigheden, met kadastrale identificatie Antwerpen, 3de afdeling, sectie C, perceelnummer 1786/c, met een totale oppervlakte van 427m².⁷⁴

- Kavel 1 betrof de winkel op de benedenverdieping, door Somocom nv verkocht aan Meulimmo nv, en aangekocht door de nv Indigo en de echtgenoten Muylaert-D'hoker
- Kavel 2 betrof ‘duplex 1’, strekkende over de volledige eerste verdieping en de benedenverdieping van de achterbouw, door Somocom nv verkocht aan Reinhold Van Lennep, en aangekocht door Indigo NV en echtgenoten Muylaert-D'hoker
- Kavel 3 betrof ‘duplex 2’, strekkende over de volledige 2e en 3e verdieping, door Somocom nv verkocht aan Reinhold van Lennep, vervolgens aan het echtpaar Van Acker-Serneels, en aangekocht door het echtpaar Muylaert-D'hoker

De hersamenvoeging onder één eigenaar tussen 2008 en 2018

Tussen 2008 en 2018 kocht het echtpaar Muylaert-D'hoker de verschillende kavels aan waarin het eigendom ondertussen opgedeeld was: in 2008 de benedenverdieping, in 2013 de eerste verdieping, en in 2018 de tweede en derde verdieping.⁷⁵

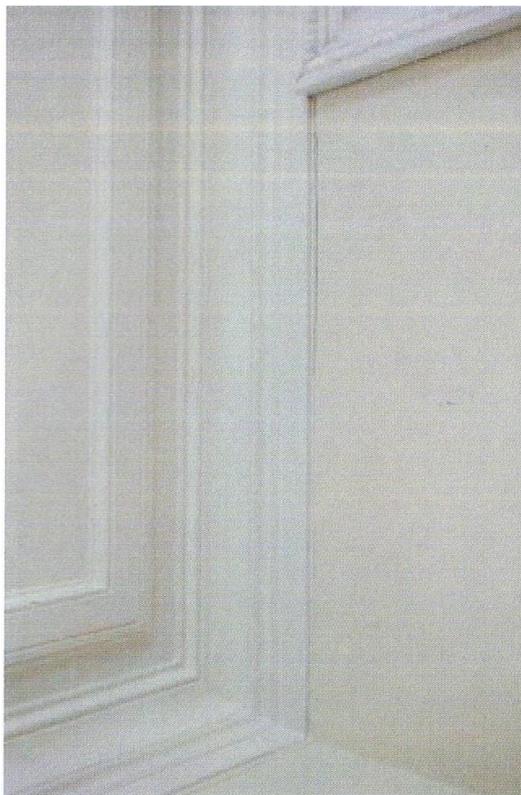
Volgens mondelinge informatie is in die periode heel wat aan renovatiewerk uitgevoerd. Zo is de inrichting van het achtergebouw in de tuin volledig vernieuwd.

De fraaie dubbeldeur op de eerste verdieping van het voorhuis is toegevoegd teneinde de opdeling in twee kamers aan de straatzijde te herstellen. De dubbeldeur en zijn omlijsting zijn toen aangekocht bij een antiekhandelaar in Brussel, en zijn afkomstig uit een huis met duidelijk veel hogere kamers en zijn toen aangepast.

⁷³ Nieuwsbrief september 2002: www.worksofart.be/nieuwsbrieven/nieuwsbrief4.pdf

⁷⁴ Aankoopakte ter beschikking gesteld van de vorige eigenares, Ingeborg D'hoker, waarvoor dank.

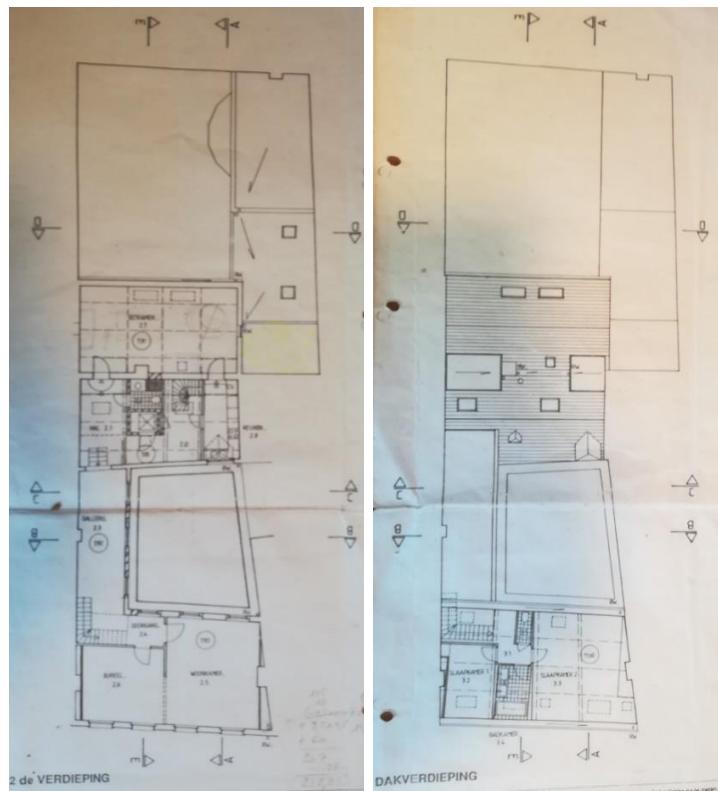
⁷⁵ Gegevens aangeleverd door de vorige eigenares, Ingeborg D'hoker, waarvoor dank.

haarscheur ter hoogte van de plafondmoulure

De toevoeging van deurvleugels afkomstig uit vermoedelijk een Brussels huis
Foto's Ingeborg D'Hoker

Opdeling van het perceel in verschillende woningen Archief D'hoker

Bibliografie

- W. Aerts, R. De Ceulaer, S. Grieten, *Beschermd cultuurpatrimonium in de provincie Antwerpen. Arrondissement Antwerpen*, Antwerpen, 1990.
- Anoniem, *L' Avenir*, 1862, nr. 249, Samedi 6 Septembre.
- G. Asaert, 'Huizen en gronden te Antwerpen omstreeks 1400. Proeve van topografische reconstructie', *Bijdragen tot de geschiedenis inzonderheid van het oud hertogdom Brabant*, jg. 50, dl. 19, afl. 1-2 (1967), pp. 166.
- G. Asaert, 'De late middeleeuwen (ca. 1200- ca. 1500)', in: *De stad Antwerpen van de Romeinse tijd tot de 17e eeuw. Topografische studie rond het plan van Virgilius Bononiensis 1565*, Brussel, 1978, p. 41-57.
- G. Degeldre, *Kadastrale ligger van Antwerpen (1584-1585), proeve van reconstructie op de vooravond van de scheiding der Nederlanden*, Antwerpen, 2011.
- A. De Lattin, *Doorheen Oud-Antwerpen*, Antwerpen, 1936.
- A. De Lattin, *Doorheen Oud-Antwerpen*, Antwerpen, 1955.
- P. Génard, *Verzameling der graf- en gedenkschriften in de provincie Antwerpen*, vol. 2, Antwerpen, 1863.
- P. J. Goetschalckx, *Oorkondenboek der Witteerenabdij van St.-Michiels te Antwerpen*, dl. 1, Antwerpen, 1909.
- S. Grieten, 'Bevlogen van vernieuwing? Art nouveau in stad en provincie Antwerpen', in: D. Laureys (o.l.v.), *Bouwen in Beeld. De collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, Antwerpen, 2004, pp. 52-83.
- *Livre d'adresses*, Antwerpen, 1900 en 1911.
- P. Maclot, *Bouwhistorisch onderzoek van het monument Everdijstraat nr. 35, 2000 Antwerpen: Sint-Joris en twee naamloze buurpanden (Antwerpen 3de afd., Sectie C, nr. 1784c)*, onuitgegeven rapport, Antwerpen, 2009.
- J. V. L. Pruyn, 'The Pruyn family of The Netherlands', *De Nederlandsche Leeuw*, 18 (1900), cc. 145-158.
- F. en J. Roelandts-Van Dyck, *Cafetaria "Jan Everdij"*, onuitgegeven brochure, Antwerpen, s. d.
- *Tableau de Concordance officiel des anciens et nouveaux numéros*, Antwerpen, 1858.
- A. Thys, *Historiek der openbare straten en plaatsen te Antwerpen*, '(2de uitg.), Antwerpen, 1893.
- A. Thys, *Bulletin de la propriété*, Antwerpen, 1894.
- G. Van Cauwenbergh, *Gids voor Oud Antwerpen*, Antwerpen, 1973, p. 333.
- S. Van Aerschot (red.), *Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Deel 3nb. Stad Antwerpen*, Gent, 1979.
- J.-L. Van Belle, *Dictionnaire des signes lapidaires. Belgique et Nord de la France*, s. l., 1984.
- G. Van Cauwenbergh, *Gids voor Oud Antwerpen*, 1973, Antwerpen.
- R. Van de Weghe, *Geschiedenis van de Antwerpse straatnamen*, Antwerpen, 1977.

Digitale bronnen

- avbg.be
- www.worksofart.be/nieuwsbrieven/nieuwsbrief4.pdf
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/4898>

Archivalia & Iconografie

- SAA, Coll#20 (1589-1610)
- SAA FOTO#31264
- SAA, MA BD, 1904#1625
- SAA, MA BD, 1841#243
- SAA, MA BD, 1880#175
- SAA, MA BD, 1905#589
- SAA, MA BD, 1905#653
- SAA, MA BD, 1906#1003
- SAA, MA BD, 86#910397
- SAA, PB#1646
- SAA, PK#2262
- SAA, PK#2283
- SAA, PK#2308
- SAA, PK#2340
- SAA, R#2223
- SAA, R#2419
- SAA, SR#214
- SAA, SR#227
- SAA, SR#235
- SAA, SR#236
- SAA, SR#291
- SAA, SR#299
- SAA, SR#549
- SAA, SR#759
- SAA, SR#1081
- SAA, SR#1265
- SAA, SR#1318
- SAA, 12#3920
- SAA, 12#4214
- SAA, 12#4092
- SAA, 12#12523
- SAA 934#20154
- MPM.V.VI.01.002
- Privé archief Ingeborg D'hoker
- Privé archief Petra Maclot

Samenvatting en fasering van de bouwvolutie volgens archivalische, iconografische en bibliografische gegevens

Fase 0

Het stadsgedeelte waarin het historische pand Everdijstraat 31 gelegen is, is pas tussen 1295 en 1314 binnen de stadsomwalling gebracht. Aangezien de straat zelf reeds voordien vermeld is, was in die zone al lang daarvóór een soort van bebouwing tot stand gekomen, waarvan de aard echter enkel via bodem- en bouwarcheologisch onderzoek mogelijk achterhaald kan worden.

De ondergrond van dit perceel is dan ook van documentaire waarde: bij onderzoek leveren zowel de onbebouwde als bebouwde zones **mogelijk archeologische sporen en relicten**.

Fase 1

De periode voorafgaand aan het midden van de 16de eeuw is karig gedocumenteerd wat de bebouwing betreft die gediend kan hebben als basis voor de constructie van het huidige eigendom. **Omstreeks 1400** was deze zone reeds **verkaveld en bebouwd**, maar wegens het ontbreken van archivalia bestaat er geen duidelijkheid omtrent de situering van de eigendommen.

Het enige concrete gegeven is, dat het in die periode nog een **vrij breed en diep perceel** betrof, dat nog niet opgedeeld was in verschillende loten.

Fase 2

Toen het in **1544** aangekocht werd door de familie Pruynen, bestond het volledige eigendom, waartoe het bestudeerde perceel behoorde, uit **acht huizen en een blykhof**, zonder evenwel een specificatie over hun ligging.

In **1549** was het in elk geval een **huis aan de straat**.

Zeer waarschijnlijk is daarna in het eigendom geïnvesteerd.

Fase 3

In **1562** bestond **links van dit huis een gang** naar het achterin gelegen gebied.

Volgens de vroegste iconografische bron uit **1565** – die een toestand van omstreeks 1560 weergeeft - gelijken de twee, aan de Everdijstraat parallel gestane tegen elkaar aan geplaatste bouwvolumes met zadeldak qua vorm en situering bijzonder goed op de **achterbouw tussen de binnenkoer en tuin** van het huidige nr. 31. De **voorbouw** op hetzelfde perceel is hierop al een **breed en hoog langshuis** met getrapte scheimuren, en een straatgevel twee standvensters, maar **voor en achterbouw zijn nog niet verbonden met een galerijvleugel**.

In de late 16de eeuw bood het complex woongelegenheid aan meerdere huurders. Een iconografische bron uit de vroege 17de eeuw lijkt het huis af te beelden met links ervan een poort, die in 1608 vermeld is als gemeenschappelijk eigendom met de eigenaars van het achterliggende gebied. Er is ook sprake van het grote huis (nr. 31) en het kleine rechts ervan (nr. 33).

Fase 4

In **1631** werd het pand eigendom van de familie Roose, die het huis liet **verfraaien in een uitgesproken Barokke stijl**, met zowel in het interieur als aan de straatgevel en de binnenkoer gevel enkele markante elementen, waarop gestileerde rozetten aan haar wapenschild refereren. De verbindingsvleugel met zuilengang, stukplafond en bovenverdieping met balkonvensters dateert uit die fase.

Het **kleine huis** rechts ervan bleef steeds bij het grote huis horen, en in 1794 bleek het er zelfs mee **samengevoegd tot één groot huis**, maar sindswanneer blijft onbekend.

Fase 5

Pas in **1794** zijn het grote en het kleine huis **terug gesplitst**.

Fase 6

In **1841** is het **kleine huis verkocht**, samen **met een stuk van het achterhuis van het grote** dat achteraan dit kleine perceel paalde, en dat hieraan **toegevoegd** is.

Fase 7

In 1856 was het gebouw verhuurd aan een wijnhandelaar, en is het beschreven als een meesterwoning met brede inkom, zuilengalerij, twee grote zalen en een eetkamer met marmeren schouwen, een keuken met dubbele pomp, verscheidene bovenkamers met marmeren schouwen, een zolder, een kelder, een stalling, en een tuin.

In **1880** heeft het gebouw **ingrijpende wijzigingen** ondergaan. Het betrof voornamelijk de **verhoging van de voorbouw** met een **volwaardige tweede verdieping** in plaats van een zolderverdieping. Het eeuwenoude dakspant is toen vervangen door een eenvoudige grenen constructie, de gevels zijn opgemetseld en voorzien van een rij **vensteropeningen** volgens hetzelfde ritme als de bestaande, maar alle openingen zijn **verhoogd**. Er is een blauwe hardstenen plint geplaatst, waarachter de beide oude keldervensters weggewerkt zijn. Op de poortvleugels na is toen al het gevelschrijnwerk vervangen en bovenaan is een typische, zwaar geprofileerde **kroonlijst op klossen** geplaatst. De **gevel** is volledig afgewerkt met een **decoratieve cementpleisterlaag** met imitatie voegwerk, waarbij de arduinen vensterdorpels onderaan voorzien zijn van een decoratief paneel in pleisterwerk.

Deze fase ging samen met de **verhoging van de galerijvleugel**, waarvan eveneens het oude dak vervangen is door een verdieping, **ter verbinding van de voorbouw met de achterbouw** en met een trap naar de nieuwe zolder van de voorbouw.

Fase 8

In 1894 is in dit pand een notariskantoor gevestigd en in de vroege 20ste eeuw zijn enkele moderniseringen gebeurd.

In **1904** is naar ontwerp van architect Jan Jacobs de **bestaande vleugel helemaal achteraan het perceel vervangen door het huidige gebouw** in een sobere art nouveau stijl.

In **1905** zijn aan de straatgevel de **kelderverluchtingen en de plint aangepast**.

In **1906** is naar ontwerp van architect Jan Jacobs het bovenlicht van de straatpoort voorzien van een **traliewerk**.

Reeds vóór **1925** heeft de straatgevel een meer neobarokke decoratie gekregen wat betreft vensteromlijstingen en het uitzicht van de poortvleugels, inclusief nieuwe imitatiebepleistering.

Fase 9

In de jaren 1970 en 1980 was het gebouw verhuurd.

Bij besluit van de Vlaamse Executieve van 10 juli **1984** is het **als monument beschermd**.

In **1992** is het **horizontaal opgedeeld en gerenoveerd** tot een bureel en appartementen, waarbij een **lift geplaatst** is in het scharnierpunt tussen de verschillende vleugels, terwijl de gevels van de bovenverdieping van de galerijvleugel en de voorbouw gemoderniseerd zijn.

Ondanks de bescherming is toen - onder meer - het **zeer waardevolle art nouveau interieur** van het bouwvolume aan de tuin volledig en zonder documentatie **verwijderd**.

Fase 10

Tussen 2002 en 2018 zijn de drie kavels terug eigendom van éénzelfde eigenaar geworden.